

Måndagen den 9 november

Kl. 12.00

Fyllnadsval till utskott

*Kompletteringsval till
utskott*

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Fyllnadsval till utskott

Företogs val av en suppleant i försvarsutskottet och en suppleant i arbetsmarknadsutskottet.

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen enhälligt föreslagit Gunnar Björk till suppleant i försvarsutskottet och Ingvar Karlsson i Bengtsfors till suppleant i arbetsmarknadsutskottet.

Kammaren utsåg till

suppleant i försvarsutskottet

Gunnar Björk (c)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet

Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c)

2 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 2 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

På grund av uppkomna vakanser i vissa utskott har centerns partigrupp anmält följande nya representanter, nämligen Gunnar Björk som ledamot i finansutskottet, Ingvar Karlsson i Bengtsfors som ledamot i försvarsutskottet, Kersti Johansson som ledamot i arbetsmarknadsutskottet, Görel Thurdin som suppleant i finansutskottet, Eva Rydén som suppleant i lag- och bostadsutskotten samt Birgitta Hambraeus som suppleant i utrikesutskottet.

Vidare har socialdemokratiska riksdagsgruppen som suppleant i lag- och socialförsäkringsutskotten under Inger Hestviks ledighet anmält hennes ersättare Krister Andersson.

Folkpartiets partigrupp har som suppleant i finans- och näringsutskotten under Lars De Geers ledighet anmält hans ersättare Karin Östergren.

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Förste vice talmannen förklarade valda till

Meddelande om interpellationssvar

ledamot i finansutskottet

Gunnar Björk (c)

ledamot i försvarsutskottet

Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c)

ledamot i arbetsmarknadsutskottet

Kersti Johansson (c)

suppleanter i finansutskottet

Görel Thurdin (c)

Karin Östergren (fp)

suppleanter i lagutskottet

Eva Rydén (c)

Krister Andersson (s)

suppleant i utrikesutskottet

Birgitta Hambræus (c)

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Krister Andersson (s)

suppleant i näringsutskottet

Karin Östergren (fp)

suppleant i bostadsutskottet

Eva Rydén (c)

3 § Justerades protokollen för den 23, 26, 27, 28, 29 och 30 oktober.

4 § Förste vice talmannen meddelade att *Lennart Blom* (m) i dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom *Barbro Nilssons* i Visby uppdrag som ersättare upphört.

5 § **Meddelande om svar på interpellationerna 1987/88:55 och 63**

Anf. 3 Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Jag ber att få meddela att interpellation 1987/88:55 av *Pär Granstedt* om betydelsen i visst hänseende av samgåendet mellan ASEA och Brown Boveri på grund av interpellantens utlandsresa inte kommer att besvaras inom föreskriven tid. Jag har kommit överens med interpellanten om att interpellationen skall besvaras den 27 november.

Jag ber också att få meddela att Sten Anderssons i Malmö interpellation 1987/88:63 om verksamheten vid Kockum Marin i Malmö på begäran av interpellanten inte kommer att besvaras inom stipulerad tid. Jag har kommit överens med interpellanten om att interpellationen skall besvaras den 27 november.

Prot. 1987/88:19
9 november 1987.

*Om avskaffande av
exportförbudet på alu-
miniumskrot*

6 § Svar på interpellation 1987/88:2 om avskaffande av exportförbudet på aluminiumskrot

Anf. 4 Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Lars De Geer har frågat industriministern om det inte finns skäl att överväga olika åtgärder för att avhjälpa den situation som i dag råder på aluminiumskrotmarknaden i Sverige och har därvid pekat på två möjligheter. Den ena är att med omedelbar verkan avskaffa rådande exportförbud på aluminiumskrot. Om detta skulle anses som en alltför drastisk åtgärd borde i stället frikostiga dispenser från rådande exportförbud ges. Lars De Geer har framfört sin interpellation mot bakgrund av att en svensk koncern numera uppnått en dominerande ställning som köpare av aluminiumskrot. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Exportförbudet för järnskrot infördes redan på 1920-talet och för annat metallskrot år 1939. Våra handelspartner i Europa införde motsvarande restriktioner. Syftet har varit att säkra tillgången på skrot för de inhemska smältverken. Förutsättningarna för internationell handel har därför varit begränsade. En ensidig svensk avveckling av restriktionerna skulle ha ställt de svenska skrotanvändarna i ett sämre läge än deras utländska konkurrenter.

En ömsesidig avveckling av exportbegränsningarna inom Västeuropa är däremot önskvärd. Diskussioner om liberalisering av handeln med icke järnhaltigt metallskrot har redan inletts mellan EFTA-länderna och EG. Förhandlingar om ett principiellt förbud mot exportrestriktioner i det västeuropeiska frihandelsområdet skall också påbörjas. Det är ännu för tidigt att uttala sig om vilket resultat dessa överläggningar kan ge. För svensk del bedömer vi det som möjligt att uppnå långtgående ömsesidiga lättnader. Någon avveckling av de svenska restriktionerna bör inte ske förrän en överenskommelse mellan EFTA-länderna och EG uppnåtts.

Jag delar Lars De Geers uppfattning att den situation som uppstått på den svenska marknaden för aluminiumskrot givit upphov till en ökad koncentration. Näringsfrihetsombudsmannen har emellertid, efter vissa åtaganden och förklaringar i samband med den företagssammanslagning inom branschen som skedde vid årsskiftet 1986-1987, inte funnit att koncentrationen medför några skadliga verkningar. Inom regeringskansliet bereds för närvarande överklaganden från fyra företag som fått avslag av kommerskollegium på ansökningar om exportlicens för aluminiumskrot. Vi måste ta hänsyn till ett flertal faktorer vid vår bedömning om det är möjligt att ge dispenser från exportförbudet. Bl. a. måste vi se till att varken de svenska smältverkens skrotförsörjning eller de pågående diskussionerna mellan EFTA-länderna

och EG menligt påverkas. Positivt är att möjligheterna att importera skrot från EG blir allt bättre sedan några år tillbaka. Aluminiumskrot kan nu exporteras från EG-länderna utan särskild begränsning.

Anf. 5 LARS DE GEER (fp):

Fru talman! Jag tackar utrikeshandelsministern för svaret på min interpellation och särskilt för älskvärdheten att skicka svaret till mig före helgen. De första tre fjärdedelarna av detta svar har jag inga invändningar emot. Visserligen är ett exportförbud egentligen ett handelshinder som är oförenligt med en effektiv marknadsekonomi och som i princip endast bör användas vid avspärrning eller krig. Även i ett uppbyggnadsskede av en egen ny industri kan kanske ett exportförbud tillfälligt accepteras, men något sådant uppbyggnadsskede förefinns ju inte nu för vår aluminiumindustri.

Att jag likväl accepterar statsrådets ovillighet att nu ta bort exportförbudet beror på att detta borttagande kan vara ett värdefullt trumfkort i de förestående förhandlingarna mellan EFTA och EG! Det kan vara dålig förhandlingstaktik att spela bort ett sådant trumfkort innan förhandlingarna ens har börjat, vilket man måste ha förståelse för.

Något motsvarande "alibi" för att inte bevilja några exportlicenser på aluminiumskrot kan jag absolut inte finna! I slutet av sitt svar påpekar statsrådet att länderna i EG nu tillåter obegränsad export av denna vara. Detta gör även Norge och Danmark, via exportlicenser, som i praktiken eliminerar de exportförbud som formellt finns där. Statsrådet motiverar oviljan att bevilja exportlicenser med att näringsfrihetsombudsmannen funnit att inga skadliga verkningar uppstått som en följd av den nu inträffade koncentrationen av nära 80 % av smältkapaciteten för sekundäraluminium till ett enda företag.

Näringsfrihetsombudsmannens slutsats är nära nog grotesk! I en noggrann och på korrekta fakta baserad redogörelse för situationen i fråga om såväl aluminiumskrot som sekundäraluminium radar han upp ett stort antal mycket anmärkningsvärda förhållanden. Alla dessa anser han därefter eliminerade genom ett antal löften som det förut nämnda monopol företaget avgivit - löften vilkas efterlevnad är omöjliga för utomstående att kontrollera.

Näringsfrihetsombudsmannens nämnda fakta om prisbildningen på aluminiumskrot visar att exportförbudet använts till att pressa ned den svenska prisnivån till en mycket låg nivå. Den skulle behöva höjas med 30–86 % för att komma i nivå med den genomsnittliga europeiska prisnivån för motsvarande skrotkvaliteter. Om prisskillnaden sätts till i snitt 1:60 kr. per kilo, subventioneras det dominerande svenska aluminiumföretaget med 40 miljoner per år genom exportförbudet! När man nämner denna siffra för företaget i fråga, hävdas det att transportkostnaderna i vårt stora land är större här än på kontinenten och att de svenska miljöbestämmelserna är hårdare än de kontinentala. Det senare påståendet är inte sant, och det förra motiverar inte alls en prisskillnad på 1:60 – möjligen en på 10 öre per kilo!

Exportförbudet skapar alltså en "inbyggd" vinstsituation för det dominerande aluminiumföretaget i Sverige – man behöver inte som andra industriföretag hårt kämpa för att öka sin effektivitet, eftersom av staten skapade

spelregler garanterar en god vinst, skyddad som den är av ett exportförbud utan exportlicensundantag. Vilka är då förlorarna på denna orimliga situation? Det är de återvinningsföretag som samlar upp aluminiumskrotet runt om i vårt land och därmed fullgör en för samhället viktig miljövårdsfunktion! De tvingas arbeta med mycket mindre marginaler än de kontinentala skrotföretagen, vilket minskar deras möjligheter att verkligen ta vara på allt aluminiumskrot – en del går till sotipparna, en del blir kvar i naturen.

Till slut en fråga till statsrådet Gradin! Tycker statsrådet att det är rimligt att en socialdemokratisk regering – genom sin ovilja att bevilja exportlicenser – skyddar ett kapitalstarkt monopolföretag på bekostnad av hundratals små skrotfirmor? Denna odemokratiska politik innebär inte bara att marknadsökonomins spelregler åsidosätts, utan även att återvinningsföretagens resurser för att bidra till en god miljö minskas. I dagens Svenska Dagbladet säger statsrådet i en intressant brännpunktsartikel att Sverige "utifrån olika utgångspunkter samarbetar nära för att delta aktivt i det västeuropeiska integrationsarbetet". Vore inte beviljandet av exportlicenser på metallskrot ett lämpligt sätt att i handling visa att dessa ord är allvarligt menade?

Anf. 6 Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Jag delar uppfattningen att ett exportförbud har en mindre lämplig konkurrensbegränsande effekt. Men som jag sade i mitt interpellationssvar är situationen för skrothandeln inom Västeuropa långt ifrån normal. Våra handelspartner har också restriktioner för export av skrot. Restriktionerna är olika hårda beroende på hur behovet av att tillgodose inhemska förbrukare ser ut i de enskilda länderna.

Jag tycker det är viktigt att Sverige arbetar för en samordnad avveckling av exportbegränsningarna just i EFTA-EG-området, och det är, såvitt jag kan se, det enda rimliga sättet att angripa problemen. Det är också i linje med det uttalande som riksdagen gjorde våren 1985, nämligen att lättnader i den internationella handeln med skrot är önskvärda, men att en ensidig och total svensk avveckling av exportförbudet skulle riskera att försätta våra förbrukare i en svår situation.

Det är detta som regeringen får ha i bakhuvudet när vi nu skall behandla de dispensansökningar som finns på vårt bord.

Anf. 7 LARS DE GEER (fp):

Fru talman! När det gäller barndaghem, utbildning och vård av sjuka och gamla slår socialdemokraterna behårt vakt om de offentliga monopolen. Ett huvudargument från deras sida är då i debatten att det är otillåtligt att man i privata alternativ skulle kunna tjäna pengar på vård. I det nu aktuella fallet upprätthåller regeringen, genom vägran att bevilja exportlicenser, ett mycket lönsamt privat monopol. Logiken i detta förefaller mig obefintlig. Det är alltså fult att tjäna pengar på vård men beskyddansvärt och vällovligt att i hägn av ett förbud göra det på aluminiumskrot.

Vi i folkpartiet vill ta bort både offentliga och privata monopol, och vi finner regeringens och socialdemokraternas beskydd av dessa lika felaktigt i bägge fallen.

Ändå vill jag, fru talman, säga att det i slutet av statsrådet Gradins svar till

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Om slopande av handelshindren mot import av textilier

mig tycks finnas en ljusglimt. Hon påpekar ju där att man har ändrat de förut mycket hårda bestämmelserna för export av metallskrot överallt på kontinenten, och det betecknar hon som en positiv förändring. Kan inte den positiva förändringen tas till intäkt för att även vi skall visa litet god vilja och behandla de fyra exportlicensansökningar som nu ligger på statsrådets bord positivt? Jag tror att det skulle uppskattas av alla, eftersom det är många som betraktar den nuvarande exportförbudssituationen med kritiska ögon. Den strider mot god marknadsekonomi, och den gör oss till föremål för kritik från våra blivande handelspartner. Det finns många skäl som talar för att statsrådet borde behandla dessa licenser på ett positivt sätt och bevilja dem i vissa stycken.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1987/88:26 om slopande av handelshindren mot import av textilier

Anf. 8 Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Hadar Cars har frågat mig om det inte nu är dags för regeringen att göra allvar av alla vackra löften och nu helt avskaffa handelshindren mot importen av kläder och andra textilier.

Den internationella tekohandeln utgör ett område där man inom GATT:s ram sedan länge kommit överens om vissa särregler. På industrivarusidan utgör teko för Sveriges del det enda betydande avsteget från den traditionella frihandelslinjen. I likhet med de flesta andra industrialiserade länder upprätthåller vi våra begränsningar inom ramen för det s. k. multifiberavtalet, MFA. Detta tillkom år 1974 och har sedan dess förlängts flera gånger, senast år 1986 för en period på fem år, och gäller nu t. o. m. den 31 juli 1991.

Inom ramen för multifiberavtalet har Sverige textilbegränsningsavtal med ett femtontal länder. Det rör sig om länder med vilka Sverige inte har möjlighet att konkurrera på någorlunda lika villkor vad avser tillverkningskostnader för konfektionerade varor.

Så sent som i april i år fastslog regeringen i den handelspolitiska deklARATIONEN att handelspolitiska skyddsåtgärder, främst genom MFA, kommer att finnas kvar tills vidare.

Regeringen gör nu en uppmjukning av vår handelspolitik på tekoområdet som avser att ge tekoindustrin ett skydd som är avpassat efter skyddsbehovet för de olika tekovaror som produceras inom landet.

Tekoindustrin har under flera år genomgått en strukturomvandling, varvid många företag slagits ut. Samhället måste ta ett ansvar för att en sådan omställning sker på ett socialt acceptabelt sätt. Stora delar av de företag som finns kvar har i dag goda förutsättningar för att vidareutvecklas. Det samlade resultatet av de olika delarna i regeringens tekopolitik, bl. a. försvars-, arbetsmarknads- och handelspolitiska åtgärder har bidragit till den stabilisering som äger rum inom branschen. Denna stabilisering kan bl. a. avläsas i att sysselsättningsminskningen har dämpats. Statens industriverk, SIND, har i sin rapport TEK0 87 kartlagt läget inom tekoindustrin och också gjort

bedömningar av utvecklingen fram t. o. m. år 1988. När det gäller de delar av tekoindustrin där huvudparten av våra restriktioner finns ökade trikkåindustrin sin produktion med 4–5 % år 1986 i jämförelse med föregående år, medan produktionen inom konfektionsindustrin samtidigt gick ned med ca 2 %.

För trikkåindustrin förutser SIND en produktionsminskning under år 1987 med ca 2 % och därefter en ungefär oförändrad nivå under år 1988. Produktionsvolymen inom konfektionsindustrin väntas bli 1–2 % högre under år 1987 än förra året. Under år 1988 förutses dock en minskning med 2 %.

Regeringen har dragit konsekvenserna av den relativa stabilisering som äger rum inom tekoindustrin och minskar successivt det statliga stödet till tekoindustrin. Detta gäller även för de handelspolitiska skyddsåtgärderna. Antalet varor som omfattas av våra textilbegränsningsavtal blir färre, allteftersom avtalen förhandlas om. Denna minskning har beräknats omfatta ca 20 % av den totala lågprisimporten av kläder och andra konfektionerade varor till Sverige. Stegvis höjs även begränsningsnivåerna år från år, och därigenom får de länder med vilka Sverige har restriktioner ytterligare ökat tillträde till den svenska marknaden.

Jag vill också erinra om att Sverige aktivt deltar i förhandlingarna inom den s. k. Uruguay-rundan, där teko ingår som ett betydelsefullt förhandlingsområde. Förhandlingarna om teko har till syfte att skapa förutsättningar för att integrera tekosektorn i GATT:s ordinarie regelverk och därigenom ytterligare liberalisera världshandeln med tekovaror.

Några vackra löften om att omedelbart avskaffa handelshindren mot tekoimporten har regeringen inte givit. Däremot har vi talat om att de nuvarande handelspolitiska skyddsåtgärderna gradvis skall trappas ned. Det löftet avser regeringen hålla. Målet är att den svenska tekoindustrin på sikt skall kunna stå på egna ben, så att handelspolitiska skyddsåtgärder inte längre behövs.

Anf. 9 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Politiker bör vara försiktiga med orden, undvika överdrifter. Jag vill ta fasta på det och inte använda starkare ord om den svenska tekopolitiken än vad som är motiverat. Låt mig därför granska den med noggrannhet. Jag måste då konstatera följande:

1. Målet att bevara någon mer betydande del av den svenska hemmamarknaden har inte uppnåtts. Ca 95 % av de kläder som säljs i Sverige i år har importerats.
2. Beredskapsmotivet för de svenska handelsrestriktionerna på tekoområdet har slutligt underkänts av regeringen själv. "Med de nya bedömningar som görs i propositionen om totalförsvaret finns det inga skäl längre för oss att hålla tekoföretag under armarna." Detta sade Gunnar Nordbeck, chef för överstyrelsen för civil beredskap den 10 mars i år.
3. De sammantagna kostnaderna under åren för tekopolitiken är mycket stora. De har uppskattats till 30–35 miljarder kronor.
4. Kostnaderna för de svenska hushållen, dvs. för oss alla som konsumenter,

är också höga, ca 1 000 kr. per hushåll och år – ännu mera för barnfamiljerna. Det gör också den förda tekopolitiken till en inflationsdrivande faktor i svensk ekonomi.

5. Trots de stora kostnaderna för tekopolitiken har sysselsättningen inom den svenska tekoindustrin gått kraftigt tillbaka. I dag finns ca 32 000 anställda. Det kan, fru statsråd, ifrågasättas om den samlade effekten av de svenska restriktionerna – genom att skapa en falsk känsla av trygghet inom branschen och väcka falska förhoppningar, som lett till felaktiga och olönsamma investeringar – inte t. o. m. bidragit till en totalt sett lägre sysselsättning. Jag ber att i det avseendet få hänvisa till tankegångar i en nyligen utkommen doktorsavhandling av Örjan Sölvell.
6. Importen av tekoprodukter har, som jag nämnde, raskt ökat. På en punkt var dock den förda tekopolitiken länge framgångsrik: den försvårade lågprisimporten, till skada både för de svenska hushållen – inte minst barnfamiljerna – och för u-länderna. Men sedan Portugal inträdde i EG har även skyddet mot lågprisimporten bortfallit som motiv för fortsatta handelsrestriktioner. Enligt färskas uppgifter ökade klädimporten från Portugal och Grekland förra året med 25 resp. 37 %. Jag måste fråga statsrådet: Varför vill den svenska regeringen gynna grekiska och portugisiska klädtilverkare, på bekostnad av klädtilverkare i u-länderna och, därigenom också, på bekostnad av de svenska konsumenterna?

Fru talman! Även med vilja att vara försiktig med orden och att undvika överdrifter, tycker jag det är svårt att hitta något mera rättvisande ord för den svenska tekopolitiken än att den är ett fiasko. Och det är detta fiasko som Anita Gradin vill fortsätta att administrera ännu en tid.

Hur går, fru statsrådet, Er inställning här ihop med de kloka och riktiga uttalanden Ni gör i internationella sammanhang? Jag syftar på statsrådets maningar i GATT och EFTA till kamp mot protektionism och Era krav i UNCTAD på minskade handelshinder för u-ländernas export.

För sitt tal i UNCTAD fick Anita Gradin med rätta beröm i Sverige. Rubriken på DN:s huvudledare den 10 augusti i år med anledning av UNCTAD-talet lydde: "Anita Gradin har rätt."

Men nu när det i handling gäller att avskaffa de svenska tekorestriktionerna, då är statsrådet inställd på en försiktig och saktfärdig politik. Jag frågar mig: När det förhåller sig så, borde inte regeringen i internationella sammanhang vara mer försiktig med orden?

Anf. 10 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Fru talman! Precis som utrikeshandelsministern sade har det under senare år utan tvivel skett en stabilisering inom stora delar av tekobranschen. Bilden är dock mångfasetterad och i många stycken splittrad – det vet man när man som jag kommer från tekocentrum i Sjuhäradsbygden. Hadar Cars säger att man bör vara varsam med orden. Det bör man vara, och man bör alltså inte så slarvigt som Hadar Cars gör bunta ihop hela branschen och påstå att nu går det så bra så, nu kan vi omgående och i ett sammanhang slopa alla återstående begränsningar.

Jag ser framför mig att vi skall och kommer att fortsätta på den inslagna

vägen, men vi måste ta litet tid på oss. Dessutom är jag inte alldeles säker på att allt kan tas bort. Av försörjningspolitiska skäl finns det säkert anledning att fundera en smula längre än näsan räcker.

Om vi nu efter hand minskar restriktionerna för tekoimporten, så finns det skäl att fundera på vad detta ställer för krav. För mig är ett krav självklart, nämligen att ursprungsmärkningen då måste vara hundraprocentig och entydig – det sista inte minst viktigt. Hur skall konsumenten annars ha en chans att göra en bedömning huruvida priset på varan är skäligt? Hur skall man annars som köpare kunna bedöma om man får sin del i form av ett lägre pris?

I detta sammanhang finns det skäl att sätta upp ett varningens finger. Otaliga är de exempel på varor som kommer från det vi kallar lågprisländer där priserna i affärerna i Sverige inte alls är märkbart lägre. Varför? Jag vet inte, men den enda rimliga slutsats man kan dra är att importören och i förekommande fall grossisten liksom detaljisten ökar sina förtjänster, och konsumenten får stå där med lång näsa. Det är inte självklart att, som Hadar Cars påstår, svenska konsumenter skulle få kläder som är så många miljarder billigare eller ett antal tusenlappar utslaget per familj, om vi omgående och i ett sammanhang slopade alla begränsningar och restriktioner. Så, fru talman, några utvecklingar i marginalen. Det är omvittnat och klart dokumenterat att arbetsförhållandena på många arbetsplatser i de s. k. lågprisländerna är minst sagt miserabla. Barnarbete är mer eller mindre vanligt. Fackligt arbete är ibland förbjudet och ibland är det i praktiken helt omöjligt. Dessa förhållanden bidrar till, och i vissa fall utgör de en förutsättning för, produktion av de s. k. billiga kläder för vilka Hadar Cars vill slopa alla importrestriktioner. För mig framstår detta ur många synpunkter som ett problem, men hur uppfattar Hadar Cars det här?

Det väldiga USA med sin stora befolkning importerar ungefär hälften av sina tekovaror. Det skall jämföras med den svenska importen – ungefär 85 % när det gäller konfektion och omkring 65 % när det gäller övriga textilvaror. De siffror som gäller i USA gäller också i de allra flesta länder. Varför? Ja, det är inte därför att produktionen i USA är rationellare eller effektivare än produktionen i Sverige, tvärtom. Inte heller beror det på att tekoarbetarna i USA arbetar fortare eller gör bättre kläder än sina svenska kolleger. Skälet är helt enkelt restriktioner och handelshinder.

Vidare, Hadar Cars, vill jag framhålla att utvecklingen i USA – liksom i många länder – inte går mot avveckling utan snarare mot ännu fler samt ännu krångligare och ännu restriktivare bestämmelser. Jag menar inte att vi skall ta efter härvidlag, men det finns kanske anledning till en smula eftertanke.

Till sist, fru talman! Inom svensk tekoindustri finns det många företag som går bra. De får en allt starkare ställning. De söker, och finner ofta, sin egen nisch. De svenska tekoarbetarna accepterar – ja, ofta är dessa arbetare de största tillskyndarna i detta sammanhang – effektivisering och rationalisering. Men branschen måste få en chans att anpassa sig. Jag tycker alltså att vi skall fortsätta på den inslagna vägen, men samtidigt tycker jag också att vi behöver få litet tid på oss.

Anf. 11 Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Samhället betalar ett pris för tekopolitiken dels genom det direkta stödet till industrin, dels genom en merkostnad för en del importerade kläder. Hur stor den merkostnaden verkligen är för konsumenterna har ekonomer svårt att bedöma. Men när det gäller vad som har hänt genom åren vill jag framhålla att varken argumentering eller slutsatser övertygat mig i denna fråga. Alla regeringar under 70- och 80-talen har ju accepterat de här kostnaderna. Det gäller alltså även den regering som Hadar Cars ingick i. Då hade ju Hadar Cars alla möjligheter i världen att verkligen göra det han nu kräver av mig.

För att vi skall kunna behålla en egen tekoindustri har vi – precis som när det gäller varven, stålet och andra viktiga områden – stått inför omstruktureringar, och samhället har ställt upp. Vi tar vårt ansvar för de människor som arbetar inom tekoindustrin samt för att de inte själva skall behöva betala för nedläggningar och förändringar. På det sättet går således regeringen in och visar prov på praktisk och konkret politik.

Samtidigt vill jag säga att jag står för mitt UNCTAD-tal. Som vi alla vet är särskilt u-ländernas situation svår. Jag anser att det är naturligt att vi engagerar oss för de människor som har det sämre ställt än vi. Detta är inte någon abstrakt fråga, utan här finns det all anledning för oss att agera och argumentera för ett ökat tillträde för u-ländernas produkter på i-ländernas marknader. Det är ju faktiskt så, att Sverige utgör en i stort sett öppen marknad för u-ländernas produkter. Den enda importbegränsningen från vår sida gäller teko- och jordbruksprodukter. I övrigt är den svenska marknaden helt öppen. Det helt övervägande antalet u-länder berörs inte av våra begränsningar, eftersom man där antingen inte producerar varor för vilka begränsningar gäller eller exporterar sådana till Sverige.

Med detta vill jag ha sagt att vi skall leva upp till våra internationella åtaganden. Samtidigt har vi dock i förhandlingarna om MFA-avtalen klart deklarerat att Sverige också i denna runda fortsätter med sina begränsningar – men antalet områden som det här gäller minskas och större volymer släpps till. När MFA-4 har fått gälla en tid skall vi utvärdera var vi står. Därefter får vi återkomma och redovisa situationen.

Anf. 12 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Jag vill helt kort säga till Arne Kjörnsberg att konkurrensen inom handeln med kläder i Sverige är stenhård och att lägre importpriser får ett omedelbart genomslag på priserna. Arne Kjörnsberg uppmanas att göra ett studiebesök i textilaffärerna i trakten av Sergels torg eller i Gamla stan. Jag är övertygad om att han efter ett sådant besök inte kommer att uttala sig så oriktigt som han gjorde i sitt förra inlägg.

Fru talman! Jag har tittat litet på de svensk-indiska förbindelserna. 1985 uppgick den svenska exporten till Indien till 1 miljard. Det var en ökning med 6 % från året innan. Importen från Indien minskade samma år med 1,3 % och uppgick till 370 miljoner, dvs. ungefär en tredjedel av den svenska exporten. De senast tillgängliga siffrorna visar att den svenska exporten till Indien sedan dess har ökat med 27 %, medan den indiska exporten minskat med 9 %. Detta är verkliga siffror ur handelsstatistiken.

Ändå skickar Anita Gradin ut sina tjänstemän i utrikesdepartementet i syfte att Sverige skall få fortsätta att föra en restriktiv importpolitik. Man vill tvinga indierna att själva begränsa sin export av textilvaror till Sverige. Jag frågar om det är en rättfärdig politik, om det är en politik som statsrådet i sitt hjärta verkligen står för. Tycker statsrådet att det är en riktig önskan och strävan att behålla denna obalans till Sveriges fördel mot ett fattigt u-land?

Statsrådet gjorde samma sak när det gäller Brasilien i syfte att förhandla fram ett nytt tekoavtal med det landet. Men Brasilien sade nej. Man sade att man inte ville skriva på något avtal med den svenska regeringen därför att förslaget var orättfärdigt. Därför har inte Sverige något begränsningsavtal med Brasilien i dag, utan förhållandet på det området är för närvarande oreglerat. Såvitt jag är rätt informerad har också flera u-länder förklarat att Brasiliens handlande var riktigt. Jag delar den uppfattningen. U-länder skall inte behöva skriva på avtal av denna karaktär med ett land som Sverige.

Min fråga är: Tycker statsrådet verkligen att det är riktigt att Sverige fortsätter att pressa u-länderna allt hårdare? Det gör vi ju – relativt sett, även om det också sker vissa förbättringar – trots att deras situation är så annorlunda och trots att Sverige har sådana överskott i handeln med dem. Är det verkligen en socialdemokratisk politik? Ja, det är det uppenbarligen. Men är det en rättfärdig politik? Nej, det är det inte.

Anf. 13 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Fru talman! Hadar Cars tar till sin mest mästrande ton och föreslår att jag skall göra studiebesök i butikerna vid Sergels torg. Jag har besökt butiker både vid Sergels torg här i Stockholm, i Göteborg, i min hemstad och på många andra ställen i Sverige. Jag skall gärna ordna några studiebesök för Hadar Cars på tekofabrikerna i Sjuhäradsbygden, om inte Hadar Cars eget parti kan ordna det. Sedan kan vi föra en diskussion från de utgångspunkterna.

Branschens företrädare – företagen, företagsledarna, de fackliga organisationerna och de anställda i tekoföretagen – är beredda att bidra, men de säger: Kan vi inte få ta det hela stegvis? Kan vi inte få chansen att anpassa oss? De har under en lång följd av år fått göra det, och det enda de vill är att fortsätta på den vägen – på den inslagna vägen, som jag sade i mitt förra inlägg. Detta kan faktiskt vara en rättfärdig politik, om vi har litet is i magen. Jag tror att alla har förståelse för att vi gör på det sättet – speciellt om man jämför med de stora nationerna, både när det gäller vår kontinent och när det gäller USA.

Anf. 14 Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Det gällde nyss enligt Hadar Cars att vara varsam med orden. Då tycker jag att det är att ta i litet grand när man anklagar Sverige för att pressa u-länderna och tar ett specifikt område som exempel.

Beträffande u-landspolitiken klarar sig Sverige vid en internationell jämförelse faktiskt utmärkt. Sverige är ett av de få länder som har nått enprocentsmålet. I de internationella sammanhangen fungerar vår politik hyggligt på många områden. Jag tror att Hadar Cars som handelsminister många gånger talade om för människor att man faktiskt inte kan behandla

varje land för sig på ett speciellt sätt och så kräva jämvikt för alla. Då blir det inte något vett i den internationella handeln. Det måste få vara överskott på vissa håll och underskott på andra.

I de blandkommissioner vi har med många av de här länderna, bl. a. med Indien, handlar det i främsta rummet inte om att pressa på när det gäller textilhandeln. Det handlar om att utveckla ett samarbete på olika områden, bl. a. på det högteknologiska området, för att även de här länderna skall kunna vara verksamma inom många sektorer av handeln.

Fru talman! Nu har vi, som denna kammare känner till, avtal med ett femtontal länder. Vi lever också upp till de åtaganden vi gjorde i Genève senast, nämligen att liberalisera, att öppna fler områden för tillträde och att samtidigt öka kvantiteterna. Vi har också sagt att vi sedan skall utvärdera vad den här omgången ger oss. Det är väsentligt att vara medveten om de smärtsamma omställningar som hela denna politik för med sig inom Sverige. Vi måste ta ett ansvar för de anställda och på det sättet få hela ekvationen att gå ihop.

Anf. 15 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Kostnaden för den gradvisa omställning det har talats om är av storleksordningen 30–35 miljarder kronor. Min bedömning är att de miljarderna inte har bidragit till att totalt sett skapa bättre sysselsättning i Sjuhäradsbygden. Totalt sett har den svenska tekopolitiken, genom att den uppmuntrat företag att göra investeringar som långsiktigt visat sig felaktiga, snarast bidragit till att minska sysselsättningen, så att den kommit att ligga under en nivå som den utan dessa restriktioner kunnat ha.

Jag förstod också av herr Kjörnsbergs inlägg att han inte längre vidhöll sitt första påstående om innebörden av konkurrensen, dvs. att den inte avgjorde priserna. Då var det första inlägget bara ett slag under bältet på den svenska tekohandeln. Det kan den säkert själv bemöta.

Det finns inte utrymme för och är inte heller rätt tidpunkt att här föra en allmän u-landsdebatt. Men tillsammans måste vi konstatera, som Anita Gradin gör, att Sverige fortsätter att begränsa handeln med tekoprodukter från de länder som vi i internationella sammanhang särskilt framhåller behöver öka sin export av industriprodukter. Och det är den typ av produkter de kan exportera. Vi fortsätter med denna begränsning gentemot u-länderna, inte till förmån för Sjuhäradsbygden, utan till förmån för grekiska och portugisiska företag, som därigenom får större chans att sälja sina varor på den svenska marknaden. Det tycker jag är en orättfärdig politik.

Anita Gradin framhöll att alla regeringar, inkl. den regering jag tillhörde, har uppträtt restriktivt mot olika länder när det gäller importen av tekoprodukter. Det är riktigt, även om vi tog steg för att minska restriktionerna.

Men jag vill understryka att det finns en central skillnad mellan den politik jag förde och den politik som Anita Gradin för. Skillnaden är att det då i kammaren förelåg en klar majoritet för att man skulle fortsätta att ha restriktioner. Det ställdes krav från socialdemokrater, centerpartister och kommunister, som tillsammans utgjorde en majoritet i kammaren, att man skulle fullfölja en restriktiv politik, och det var vad jag hade att brottas med.

Statsrådet Gradin har en helt annan situation. Här i denna kammare finns det en majoritet, om socialdemokraterna så önskar, för att omedelbart avskaffa de svenska tekobestämmelserna. Men den möjligheten utnyttjas inte. Det beklagar jag.

Anf. 16 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Fru talman! Nej, Hadar Cars, jag tog inte i mitt andra inlägg tillbaka vad jag sade i det första inlägget. Jag är inte alls så säker på att vi, om alla importrestriktioner slopades, skulle kunna notera fullt genomslag på priserna i butikerna. Det är bara att gå ut i butikerna och titta på hur det är nu. Jag håller alltså fast vid att det återstår att verkligen visa hur det förhåller sig. Sedan kan vi kanske i annat sammanhang diskutera vilka felinvesteringar tekoföretagen har gjort som en följd av de restriktioner som har funnits.

Till sist sade Hadar Cars att det finns en klar majoritet för att restriktionerna skall tas bort, om socialdemokraterna ställer upp. Om socialdemokraterna gör det, ja. Vi har sagt att vi är beredda att stegvis slopa restriktionerna men att flera olika hänsyn skall tas. Vi har i handling visat att vi är beredda att å ena sidan stegvis trappa ned restriktionerna och å andra sidan ta ansvar för branschen och för de anställda i branschen i vårt land. På det sättet tycker jag vi skall arbeta vidare.

Anf. 17 Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Precis som Hadar Cars har jag att rätta mig efter vad denna kammare uttalar. Jag har uppfattat att denna kammare har gett mig i uppdrag att, som det sades nyss, stegvis slopa restriktionerna och samtidigt ta ansvar för det som händer på det svenska området. Det har jag att rätta mig efter.

Förste vice talmannen anmälde att Hadar Cars anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Meddelande om svar på interpellation 1987/88:23

Anf. 18 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Med hänvisning till riksdagsordningen kap. 6:1 får jag meddela att då interpellanten är förhindrad att ta emot svaret på avsedd dag kommer interpellationen inte att besvaras inom föreskriven tid. Jag avser att besvara interpellationen fredagen den 13 november.

Om profilering av skolor och rätt att välja skola

Anf. 19 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Lars Leijonborg har frågat mig dels i vilken form regeringen avser att bereda frågorna om vidgad rätt till profilering av skolor och rätt för elever och föräldrar att välja skola, dels när regeringen planerar att förelägga riksdagen förslag om regeländringar på dessa områden.

Birgitta Rydle har frågat mig om jag är beredd att ge såväl skolor inom det allmänna skolväsendet som fristående skolor rätt och frihet att profilera sig i andra ämnen än s. k. estetiska ämnen.

Hon har vidare frågat mig vilka skälen är för att inte ge elever och föräldrar möjligheter att välja en fristående skola när de skall få rätt att välja en allmän skola med viss profilering.

Jag besvarar de båda interpellationerna i ett sammanhang.

Fristående skolor har redan nu möjlighet till sådan profilering som Birgitta Rydle efterlyser. Profileringen får dock inte innebära att eleverna i vissa ämnen inte når upp till en i jämförelse med grundskolan godtagbar standard.

En fristående skola som godkänts för skolpliktens fullgörande skall vara öppen för alla som enligt skollagen får fullgöra sin skolplikt där. Det finns således inga formella hinder för elever och föräldrar att välja en fristående skola med viss profilering.

Jag vill vidare påminna om att regeringen år 1986 beslutade om en ändring av bestämmelserna i skolförordningen. Ändringen, som trädde i kraft den 1 juli 1986, innebär att hänsyn skall tas till elevers och föräldrars önskemål, i den mån det är praktiskt möjligt. En formell grund för elever och föräldrar att kunna välja skola inom det allmänna skolväsendet är således redan lagd.

Jag avser att under våren 1988 föreslå regeringen att förelägga riksdagen en proposition om vissa skolpolitiska frågor. Jag räknar med att regeringen i den propositionen ytterligare skall redovisa sin syn på valfrihet för såväl skolor att profilera sig som för elever och föräldrar att välja olika inriktning i skolan.

Anf. 20 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Göransson för svaret på min interpellation.

Det är min övertygelse att de båda förändringar som jag har tagit upp – ökad rätt till profilering av skolor och ökad rätt för elever och föräldrar att välja skola – skulle innebära en vitalisering av den svenska skolan. De förändringarna skulle ha flera fördelar.

För det första skulle möjligheterna att individualisera skolgången öka.

För det andra skapar profilering ofta en samhörighet och en entusiasm bland lärare och elever som i sig betyder mycket för undervisningens kvalitet. Det finns forskningsrön som visar att profilerade skolor når bättre resultat än andra.

För det tredje skulle de här förändringarna innebära att man byggde in en dynamik i systemet. Eleverna får, som det brukar heta, rätten att rösta med fötterna, dvs. de får möjlighet att söka sig bort från skolor som inte uppfyller

de krav som de anser sig kunna ställa på skolor, och de får rätt att söka sig till skolor som de tror är bättre. Jag tror att det kommer att tvinga skolor och kommuner att ta itu med problem som alltför ofta sopats under mattan i det nuvarande systemet.

Fler och fler har anslutit sig till den här synen. Jag noterade nyligen att ordföranden i Hem och Skola yttrade att han ser stora fördelar med en ökad möjlighet för elever och föräldrar att välja skola. Folkpartiet har under flera år arbetat för det. I vårt nyligen antagna skolprogram är det en hörnsten.

Det var därför som jag och många med mig med stor tillfredsställelse och stort intresse tog del av de riktlinjer för skolpolitiken som socialdemokraterna antog på sin kongress nyligen. Där signalerar man nämligen en delvis ny syn på de här frågorna. I det dokumentet sägs: "Kommunerna bör ges ökade möjligheter att profilera verksamheten i skolorna." Det sägs vidare: "Om olika skolor väljer olika intresseprofiler, är det naturligt att ge elever och föräldrar rätt att välja skola."

Mot den bakgrunden är det svar som Bengt Göransson i dag lämnat en besvikelse. Det bestämda intryck man får av svaret är att statsrådet inte tar de här riktlinjerna riktigt på allvar. Han tycks inte vara beredd att tillsätta en särskild utredning som tittar närmare på konsekvenserna av de förändringarna. Han säger inte heller att han tänker återkomma med ett förslag till riksdagen, utan han säger att han tänker redovisa sin syn på de här frågorna för riksdagen i vår.

Den förändring som genomfördes från den 1 juli 1986 och som innebar att elevers och föräldrars önskemål är en av flera faktorer som skall avgöra i vilken skola en elev skall gå var ett steg i rätt riktning. Om jag har förstått saken rätt har emellertid den förändringen hittills inte fått särskilt stora konsekvenser i praktiken. En stor fråga är nämligen vad som händer när elevens och föräldrarnas önskemål inte stämmer överens med skolplanerarnas intressen.

Det finns också flera andra frågor i detta sammanhang. Det gäller t. ex. frågan om vad som skall hända med statsbidragssystemet. Om ett antal elever söker sig från en skola till en annan, måste det väl vara rimligt att denna andra skola får ekonomisk kompensation för det. Vidare har vi frågan om skolskjutsar. Min principiella syn är att det visserligen är angeläget att elever som väljer att gå i en annan skola också får hjälp med transporten dit. Men å andra sidan anser jag inte att detta skall vara en absolut förutsättning för rätten att välja skola. Men för att kunna bedöma detta skulle det vara av intresse att ha fått mer information om vilka konsekvenser det här skulle få för den kommunala skolskjutsverksamheten. Man kan fråga sig om statsrådet räknar med att den utredning, den s. k. styrberedningen, som nu ser över fördelningen av beslutsfunktioner mellan staten och kommunerna förväntas att också studera dessa frågor. En fråga i sammanhanget är nämligen också fördelningen av beslutsrätten mellan den kommunala skolstyrelsen och en enskild skolenhet när det gäller profilering. Om lärare, rektor och föräldrar är överens om att pröva ett visst arbetsätt är det enligt min mening viktigt att detta inte stoppas av en kommunal skolstyrelse.

Det finns alltså flera frågor i detta sammanhang som är obesvarade. Jag är förvånad över att statsrådet inte har signalerat att det nu är dags att tillsätta

en utredning. Vad frågan gäller är ju hur en socialdemokratisk ståndpunkt skall förverkligas.

Anf. 21 BIRGITTA RYDLE (m):

Fru talman! Jag tackar skolministern för svaret på min interpellation, även om det egentligen inte utgör svar på någon av mina frågor. Med litet god vilja kan jag ändå se att det kan delas upp i två delar.

För det första uppehåller sig skolministern vid förändringen av bestämmelserna i skolförordningen den 1 juli 1986. När proposition 1985/86:10 om ny skollag förelades riksdagen väckte vi moderater en motion med innebörden att elever skall ha rätt att välja skola inom det allmänna skolväsendet. Motionen avsågs av riksdagen, men med reservation från oss. Jag vill nu notera att skolministern tydligen har tagit intryck av förslagen i vår motion och därför låtit göra det tillägg i skolförordningen som han talar om i sitt svar. Tillägget avser, såvitt jag förstår, 2 kap. 28 §, där det sägs att elever och föräldrar skall ha rätt att med vissa begränsningar välja skola.

Vi moderater tackar naturligtvis för detta tillägg. I sitt svar säger skolministern att det med detta tillägg redan har lagts en formell grund för elever och föräldrar att kunna välja skola inom det allmänna skolväsendet. Men hur tänker skolministern omvandla denna formella grund till en reell sådan? Med detta sammanhänger naturligtvis möjligheterna för de kommunala skolorna att välja inriktning, att profilera sig mot olika ämnen.

Vi moderater anser att det vore av synnerligen stort värde för skolutvecklingen om sådana möjligheter tillskapades. Det vore betydelsefullt för alla våra skolelever, med sina personliga intresseinriktningar, om alla våra besjälade lärare som har idéer om uppläggning och inriktning av undervisningen finge möjlighet att realisera dem under friare former.

I en intervju i Svenska Dagbladet i somras sade sig skolministern vara positiv till att skolor profilerar sig i estetiska ämnen – förutom i musik, där det redan i dag sker en profilering – som bild, slöjd, drama och dans.

Den ena av mina frågor i interpellationen är: Är skolministern beredd att ge skolorna – såväl allmänna som fristående – rätt och frihet att profilera sig också i andra ämnen? Såvitt jag kunnat finna har skolministern inte i sitt svar berört den frågan. Jag vore tacksam att få den besvarad nu.

För det andra försöker skolministern belysa fristående skolors intresse av att ha en egen profilering och elevers frihet och möjlighet att välja att gå i en fristående skola. I svaret säger han: Ja visst, en fristående skola skall vara öppen för alla som enligt skollagen fullgör sin skolplikt där. Men så är det ju inte, Bengt Göransson! Friheten finns, men elevernas möjligheter att välja en fristående skola är synnerligen begränsade.

Skolministern vet lika väl som jag att med socialdemokratisk skolpolitik är det föräldrarnas plånbokstjocklek eller deras stora uppoffringar som avgör om en elev kan välja en fristående skola efter intresseinriktning. Det är mot den bakgrunden jag ställt min andra fråga som jag inte heller fått svar på, varför jag upprepar den: Om – som jag hoppas – elever och föräldrar får rätt att välja skola inom det allmänna skolväsendet, vilka skäl talar emot att inte samma möjligheter tillskapas när det gäller rätten att välja en fristående

skola? I klartext: Avser skolministern föreslå att statsbidragen till fristående skolor likställs med dem som ges till det allmänna skolväsendet?

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Om profilering av skolor och rätt att välja skola

Anf. 22 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Låt mig ta upp några resonemang som anknyter till de båda interpellanternas inlägg. Jag sätter värde på båda interpellanternas understrykande av vikten av att skolan i skilda avseenden kan profilera sig. Lars Leijonborg argumenterar mycket väl för det i sitt inlägg. Jag har ingen anledning att ha några invändningar. Jag kan naturligtvis vidgå att mitt svar inte bara är kort utan att det också i långa stycken är formellt. Det är det därför att jag hänvisar till de förslag som jag förutser kommer att läggas fram i en skolpolitisk proposition i vår. Jag har alltså ingen möjlighet eller anledning att nu föregripa den propositionen.

Det finns också anledning att något motivera varför jag inte vill föregripa propositionen. Valfrihet och profilering saknar inte helt komplikationer. Lars Leijonborg frågar vad som händer med statsbidragssystemet. Han säger att det är rimligt att en skola som får fler elever får ekonomisk kompensation för detta. Det är naturligtvis riktigt. Men jag förmodar att Lars Leijonborg inte menar att den skola som mister sina elever därmed utan vidare skall mista sina statsbidrag. Det kan ju finnas legitima skäl – det behöver inte röra sig om misskötsel från skolans sida. En skola, som kanske har majoriteten av eleverna kvar, kan kanske få så små resurser att den inte kan fullgöra sin uppgift. Frågan blir då hur vi skall klara att skapa ett statsbidragssystem som inte innebär att skolans effektiva verksamhet, exempelvis i det bostadsområde där den finns, omöjliggörs om låt oss säga 10 % av eleverna väljer bort skolan därför att de vill ha en annan profil på sin utbildning. Det är alltså inte en alldeles oproblematiske fråga.

Jag vill också understryka att begreppet profilering kan innefatta ganska mycket. En profilering kan vara t. ex. en ämnesinriktning som bestäms över huvudet på skolan av skolstyrelsen, som väljer att exempelvis ha en skola med en alldeles speciell karaktär för att framhäva en ort, en kommuns eller en regions speciella förutsättningar. Men en profilering av en skola kan också innebära att man nyttiggör kvaliteter hos en lärargrupp som finns på en viss skola vid ett visst tillfälle.

Man kan t. ex. ha en entusiastisk bildlärare, som i skolan förmår skapa en mycket god konstnärlig verksamhet som går långt utöver ämnes- och stadiegränser. Att en sådan skola får arbeta utifrån en sådan profil under den tid då man har en viss sådan lärarkonstellation tycker jag är rimligt. Men det är inte alldeles givet att man därmed skall fatta ett beslut som innebär att just den skolan för all evighet måste söka få lärare som passar in i den profileringen. Jag vill för egen del säga att det är viktigt att ge skolorna en möjlighet att profilera sig så, att man uppmuntrar lärare att utveckla de kvaliteter som de har, inte att anpassa sig till kvaliteter som andra hoppas att de skall få. Det är en viktig punkt att föra in i ett profilresonemang.

Så långt Lars Leijonborg. Låt mig till Birgitta Rydle utöver att jag hänvisar till den skolpolitiska propositionen säga några ord också med anledning av de konkreta frågorna. Hur tänker skolministern omvandla den formella rätten att välja skola till en reell rätt? Jag vill erinra om att en reell svårighet faktiskt

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Om profilering av skolor och rätt att välja skola

kan vara att man inte på alla ställen kan välja skola hur som helst, med hänsyn till att det på en viss ort kanske inte finns så många invånare och därmed barn att det kan finnas mer än en skola att välja på. Man kan vidare, som jag har sagt, tänka sig andra profileringar än de estetiska. Trots allt är föräldrars viktigaste valmotiv, sett inom föräldrargruppen som helhet, sannolikt den geografiska belägenheten. Jag vill starkt understryka att föräldrar som regel ser det som angelägnast att få sina önskemål i det avseendet tillgodosedda vid sitt val.

Varför får föräldrar inte välja fristående skola? Låt mig allra sist, fru talman, i det stycket referera till vart ett resonemang som det som Birgitta Rydle för leder till i sin mest konsekventa tillämpning.

I en uppmärksamrad debattartikel i Svenska Dagbladet i anslutning till den moderata partistämman föreslår Fria moderata studentförbundets debattörer att man skall avskaffa skolplikten, eftersom det är den enda åtgärd som skulle ge föräldrar och barn den fulla kontrollen över utbildningen. Då skulle man också reducera skatterna. Det framhålls vidare: "Då skulle barnen och föräldrarna, å ena sidan, och lärarna och skolledningarna, å andra sidan, mötas som konsumenter och producenter på en fri marknad. Barnens utbildning med dess specifika innehåll och form skulle bli resultatet av ett frivilligt ingånget avtal mellan parterna. Ingen skulle kunna tvinga den andre att bidra med stöd av någon tvingande lag."

För egen del och för regeringens vidkommande vill jag understryka att regeringen inte har någon tanke på att upphäva skolplikten för att öka valfriheten och att något sådant förslag inte kommer att redovisas i den skolpolitiska propositionen. Hur är det, Birgitta Rydle: Vill moderaterna avskaffa skolplikten för att öka valfriheten i skolan?

Anf. 23 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Jag får inte skolministerns ståndpunkter att riktigt gå ihop. Han säger nu att ett sådant nytt system som socialdemokraterna har bestämt sig för på sin partikongress inte saknar komplikationer och inte är oproblematiskt. Jag håller helt med om det. Jag tycker att kongressbesluten är bra, men instämmer i att det finns en del praktiska problem.

Vad gäller statsbidraget, som togs upp både av mig och av statsrådet, är min syn den att det är rimligt att en skola vars elevantal minskar får mindre resurser. Härtill kommer naturligtvis att det i sig är problem förenade med små skolor och över huvud taget med – vilket jag anser att man bör göra – att övergå till ett mera elevbaserat statsbidragssystem, som det brukar kallas. I samband med detta måste en del undantag göras, t. ex. för handikappade elever och för små skolor. Huvudprincipen tycker jag skall vara att en skola får resurser enligt ett ganska schabloniserat system för de elever som söker sig dit.

Som jag också tog upp i mitt första inlägg är det mycket intressant att se på beslutsfördelningen mellan den enskilda skolan och kommunens skolstyrelse och skolkontor. Slutsatsen av allt detta blir, att om man menar allvar med de ståndpunkter man har intagit på den socialdemokratiska partikongressen, finns det ett antal viktiga frågor som man borde se över.

Det brukar verkligen inte ingå i oppositionens vanliga roll att kräva

utredningar. Oppositionen brukar ofta kräva snabba beslut. Om man ser seriöst på dessa frågor och menar allvar med kraven, vilket vi från folkpartiets sida gör när vi talar om ökad rätt till profilering och ökad rätt att välja skola, borde man tillsätta en utredning som ser på de praktiska konsekvenserna. Bengt Göranssons inlägg här var bara en exemplifiering av sådana problem.

Min fråga till statsrådet Göransson lyder därför: Innebär inte dessa båda nya principer så omvälvande förändringar av det svenska skolsystemet att det vore ovanligt motiverat att tillsätta en utredning, som visserligen snabbt men ändå seriöst skall se på de problem som kan uppstå?

Anf. 24 BIRGITTA RYDLE (m):

Fru talman! Det är mycket enkelt att avvisa alla svar man har frågat efter genom att hänvisa till förslag som skall ges någon gång i vår.

I likhet med Lars Leijonborg vill jag kommentera det skolministern sade om de komplikationer som kan följa med rätten att välja skola och närmast peka på statsbidragssystemet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att det inte är så förfärligt länge sedan vi hade ett betänkande från utbildningsutskottet där vi från moderat håll tillsammans med folkpartiet begärde att det skulle göras en utredning om ett nytt statsbidragssystem som skulle vara elevrelaterat. Den utredningen tycks vi emellertid inte få.

Jag håller med Bengt Göransson om att det finns många olika sätt att profilera skolor på. Jag tycker att det är riktigt om en skolstyrelse väljer en ämnesinriktning som är lokalt anpassad till den egna kommunen. Det kan vara mycket värdefullt för den kommunen.

Bengt Göransson har rätt när han säger att om man genomför en sådan profilering, skall det inte vara någonting som varar för evigt. Det är naturligtvis viktigt med variation genom åren, även när det gäller vilka ämnen man profilerar sig i.

Det är typiskt att använda en lång tid av den knappt tillmätta inläggstiden till att tala om Friä moderata studentförbundet, i stället för att svara på de frågor som vi i moderata samlingspartiet intresserar oss för och som vi tycker måste lösas.

Jag fick t. ex. inget svar av skolministern på frågan om det är skillnad på om en skola profilerar sig i ett praktiskt-estetiskt ämne eller i ett kunskapsämne.

I den artikel som jag refererade till tidigare sade skolministern att han inte kunde tänka sig en profilering i t. ex. historia eller språk, jag tror att det var de två ämnen han nämnde, därför att de är basämnena. Nu tycker jag mig märka av Bengt Göranssons svar att han har ändrat sig på den punkten. Tar skolministern tillbaka vad han sade i intervjun? Kan vilket ämne som helst i skolan betraktas som ett basämne för den som finner det vara väsentligt?

Anf. 25 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Lars Leijonborg tycker inte att det som jag säger i kammarens talarstol stämmer med det som den socialdemokratiska partikongressen beslöt. Jo, det gör det. Jag har i mitt anförande pekat på ett antal faktorer som gör valfrihetsfrågorna och profileringsfrågorna i skolan komplicerade. Det är skälet till att jag i dag inte har svar på alla de frågor som Lars

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Om profilering av skolor och rätt att välja skola

Leijonborg och Birgitta Rydle har ställt. Jag är emellertid inte säker på att dessa frågor kräver en särskild utredning. Lars Leijonborg begärde ju en sådan.

Vi har en styrberedning som skall klarlägga på vilket sätt skolan skall styras. Det finns anledning att av den beredningens resultat dra vissa slutsatser om var beslutsrätter skall ligga och om vem som skall bestämma vad, exempelvis när det gäller denna typ av frågor. Jag har aviserat en skolpolitisk proposition till våren. Det finns naturligtvis anledning att efter behandlingen av denna proposition ta ställning till vilka undersökningar som därutöver behöver göras. Den diskussionen tycker jag att det är litet tidigt att föra nu. Tiden framöver kan vi exempelvis använda till att ute i samhället föra en mer generell och principiell diskussion om valfriheten och profileringen i skolväsendet.

Birgitta Rydle tycker inte om att jag citerar vad de fria moderata studenterna säger om skolplikten. Jag förstår att hon inte tycker om det. Men det är faktiskt intressant att dra slutsatser av och iakttä vad de som sannolikt en gång kommer att efterträda Birgitta Rydle och andra moderater i denna kammare tycker. Man kan fråga sig vilka slutsatser de drar av det som sägs i en allmän debatt, och om deras resonemang leder i riktning mot ett avskaffande av skolplikten för att skolan skall kunna fungera som en affärsuppställning mellan elever och föräldrar å den ena sidan och lärare och skolmyndigheter å den andra. Därför finns det anledning att ändå ställa frågan om detta ligger i linje med vad moderaterna tycker. Ännu har jag inte hört någon från moderat håll som starkt har tagit avstånd från denna tanke. Man tycker kanske att detta i varje fall är intressant att diskutera.

Jag tog upp resonemang om skilda profileringar och underströk att det faktiskt inte bara handlar om att profilera i musik eller bild utan att man även kan tänka sig andra profileringar. Jag har i en intervju i somras försökt klara ut vissa punkter som blandas ihop i debatten. Det sägs att om man kan ha ett fotbollsgymnasium så måste man väl kunna ha ett språkgymnasium. Jag har sagt att dessa linjer faktiskt inte är jämförbara. Det kan hända att man skall ha ett språkgymnasium också. Jag har inte uteslutit det. Men man skall inte ha det på grund av att man har ett fotbollsgymnasium eller ett handbollsgymnasium. Fotbollsgymnasiet, handbollsgymnasiet och andra idrottspecialiteter är nämligen till för att möjliggöra för de ungdomar som har särskilda förutsättningar för något som skolan inte sysslar med att få en mycket långtgående utbildning i handboll och fotboll – att få en ordentlig skolutbildning, eftersom de ägnar så mycket tid åt det som är deras idrottsintresse.

Att gå in och välja profil på något som är skolans kärna är faktiskt inte jämförbart. Men vi har faktiskt prövat och prövar en sådan profilering. För något år sedan upprättades nämligen ett särskilt matematikgymnasium i Danderyd. Det är intressant att nu ta del av matematikgymnasiets erfarenheter. I den första årskullen har hälften av eleverna hoppat av, och man får inte tag i dem som man bedömer som duktigast. Dessa elever tycker att de får läsa för mycket matematik och inte får tillräcklig undervisning i de andra ämnena. Rektorn ger en mycket uppriktig och öppen redovisning i en artikel i Dagens Nyheter. Därför finns det anledning att fundera över detta, så att vi inte plötsligt får ett mycket stort antal ämnesprofilerade skolor som får svårt att

tillgodose både kvalitetskraven och sina elevers önskemål. Även i detta sammanhang måste vi faktiskt fundera över vad vi egentligen menar. Av det skälet finns det anledning för oss att avvakta den skolpolitiska proposition som kommer att läggas fram till våren, innan vi i riksdagen för denna debatt vidare.

Anf. 26 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Det som hände på den socialdemokratiska partikongressen var att det socialdemokratiska partiet ändrade sin ståndpunkt i båda de frågor som vi nu diskuterar. Vi hälsade denna ståndpunktsändring med stor tillfredsställelse. Nu tolkar jag statsrådet Göransson så att han vill skynda långsamt och vill att idén skall få mogna. Det är möjligen en rimlig ståndpunkt ur internt socialdemokratiskt perspektiv. Men för oss som tror att det rör sig om synnerligen viktiga förändringar och som tror att detta skulle betyda mycket när det gäller att vitalisera skolan är det naturligtvis angeläget att det här blir verklighet så fort som möjligt. Man kan inte tolka kongressbeslutet så att det bara handlar om att kodifiera redan genomförda regelförändringar. Det talas om "ökade möjligheter" att profilera verksamheten. Det sägs att det är naturligt att "ge elever och föräldrar rätt att välja skola". Jag kan bara tolka det så att gällande regler skall ändras.

Som framgått av både mina och Bengt Göranssons inlägg kommer man att finna att det uppstår en del praktiska problem. Min ståndpunkt, som framgått tydligt, är att dessa problem absolut inte skall få påverka regelförändringarna, men det är nödvändigt att samtidigt tänka igenom de praktiska konsekvenserna. Detta är, såvitt jag förstår, större frågor än åtskilliga statliga utredningar har ägnat sig åt. Jag betvivlar att utbildningsdepartementet inom sig har möjlighet att bedriva arbetet på detta område. Jag ifrågasätter inte – jag gjorde det inte heller i mitt förra inlägg – att statsrådet Göransson delar de ståndpunkter som den socialdemokratiska partikongressen intagit. Men man kan känna en viss tveksamhet inför om utbildningsministern är tillräckligt entusiastisk för att med kraft agera för dessa nya principer.

Anf. 27 BIRGITTA RYDLE (m):

Fru talman! Det skall bli mig ett utomordentligt stort nöje att till herr skolministern översända de beslut som fattades på den moderata partistämman i Malmö för 14 dagar sedan och som berör skolan. Jag skall skicka över dem med dedikation.

Skolministern säger att det här med fotbollsskolor är en sak, eftersom man inte kan spela så mycket fotboll under idrottstimmarna. Det är i fråga om sådant som skolan inte sysslar med. Men när det gäller språk kan man inte, tycker utbildningsministern, ha särskilda skolor med inriktning på språk därför att språk är ett ämne som skolan sysslar med. Men vi har särskilda skolor där eleverna har möjlighet att byta ut ett visst antal timmar i veckan mot musik. Musik är också ett ämne på skolschemat. Skolministern sade i intervjun, och talade om det också här, att man kunde ha bildlärare i någon skola. Men bildlära är också ett ämne på skolschemat.

Jag tror inte att skolministern kan se en lärare i vilket ämne som helst i

ögonen och på allvar säga till honom eller henne att ämnet inte är ett basämne. För den elev som är inställd på en framtid där ämnet bild är ett måste skall detta ämne betraktas som ett basämne. För den som är språkintresserad och t. ex. vill utbilda sig till tolk är naturligtvis språk ett basämne.

Jag tycker därför att skolan inte skall ha en så ensidig utformning att en elev inte skall kunna välja att gå i en skola där tyngdpunkten i undervisningen läggs t. ex. på språk eller att en elev som är inriktad mot miljövard inte skall ges chansen att, om det finns möjligheter, välja en utbildning i ett högstadium med inriktning mot miljöfrågor som fördjupning i t. ex. biologi.

Anf. 28 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Lars Leijonborg tolkar mig så att jag vill skynda långsamt. Nej, jag ökar gärna hastigheten och är därför inte beredd att utan vidare säga ja till en utredning, vilket skulle kunna vara ett sätt att skjuta frågan framför sig. Jag tycker alltså att det finns anledning att avvakta några av de beredningar som nu pågår, så att vi ser vad som faktiskt behöver prövas särskilt.

För egen del och för den regering som jag företräder vill jag understryka att utbildningsdepartementet har hög kapacitet och god kompetens. Jag vill gärna också göra det erkännandet att även de som företrädde oss hade en god kapacitet och visade hög kompetens för sitt arbete – i det stycket vill jag gärna ge en eloge.

Birgitta Rydle är vänlig nog att lova mig att få moderata samlingspartiets stämmobeslut med dedikation. Jag sätter värde både på att få besluten och på att få dedikationen, och jag är oerhört nyfiken på att se om skolplikten därmed är kvar – Birgitta Rydle har ju inte tagit chansen att i talarstolen säga att den skall vara det. Jag är alltså mycket nyfiken på att se vilken roll de Fria moderaterna förutses få spela i moderata samlingspartiet.

Jag har inte avvisat en profilering mot språk eller matematik. Regeringen har i själva verket medverkat till att vi har ett matematikgymnasium. Men jag har sagt att man inte utan vidare kan jämföra specialiseringarna idrott med specialiseringar beträffande sådant som är kärnan i skolans undervisning. Det går inte att mekaniskt tillämpa och bara översätta från det ena området till det andra. Jag har då exemplifierat med de reella svårigheter som matematikgymnasiet faktiskt möter.

Jag tycker också elever skall få välja inriktning på sin skolgång. Men samtidigt skall vi vara så pass stora realister att vi inser att för de elever som går i den lilla skolan i glesbygden blir inte valmöjligheten mellan matematik och miljö särskilt stor, om frågan är att över huvud taget hålla skolan vid liv. Jag vet också från Stockholmsområdet att det som föräldrar känner störst vända inför är när skolor läggs ned så att deras barn får gå långa vägar från bostadsområdet till ett angränsande bostadsområde över trafikerade vägar. De föräldrarna tröstar man inte genom att säga: Nästa år kommer ni i förväg inte alls att kunna veta var era barn kommer att gå i skola, för först skall vi se vilka som väljer de skilda specialiteterna och sedan får vi se vad som blir över och hur många skolor vi kan ha. Den skolplaneringen kommer vi inte att

kunna ha, och den kommer inte heller någon att vilja ha. Därför krävs noggranna överväganden innan vi tar ställning.

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

*Om organisationen av
lotsväsendet*

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1987/88:48 om organisationen av lotsväsendet

Anf. 29 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat mig om jag avser att uppdra åt sjöfartsverket *att* i sin organisationsöversyn beakta de övergripande regionalpolitiska mål som riksdagen har lagt fast och *att* även beakta försvarspolitiska effekter av organisatoriska beslut.

Med anledning av anslag till sjöfarten behandlade riksdagen i våras bl.a. frågor om indragning av lotsplatser, vilket Anna Wohlin-Andersson nu åter tar upp. Det ansågs då angeläget att lotsorganisationen anpassas till förändringar i sjöfartens struktur och servicebehov. Enligt trafikutskottet kan det ske bl. a. genom en samordning av närliggande lotsplatsers verksamhet, varigenom resurserna utnyttjas bättre och effektivare inom större områden.

Riksdagen var av samma mening som trafikutskottet.

Jag vill också hänvisa till förordningen (1982:136) om handläggning av vissa personalfrågor i statlig verksamhet utmed rikets kuster. Enligt förordningen skall berörd länsstyrelse göra en bedömning av hur en planerad personalinskränkning påverkar de anspråk på bemanning av kust eller skärgård som olika samhällsintressen ställer. Genom den hanteringsordningen garanteras att de frågor Anna Wohlin-Andersson berör kommer att beaktas. Jag anser därför att det inte är nödvändigt med några ytterligare uppdrag åt sjöfartsverket i detta hänseende.

Anna Wohlin-Andersson berör i sin bakgrund till frågorna sjöfartsverkets planerade omorganisation, och hon konstaterar att det blir 15 organisationsenheter i stället för nuvarande 41. Den avgörande delen av verkets verksamhet är mycket lokalt knuten. Med hänsyn till detta delegeras betydande arbetsuppgifter och befogenheter nu från centralförvaltningen ut till fältorganisationen. Den måste ges en geografisk avgränsning som medger lokal förankring, kännedom om och direkt ledning av olika arbetsställen inom området. Samtidigt måste den vara tillräckligt stark för att motivera de ekonomiska, administrativa och tekniska resurser som erfordras för att skapa förutsättningar för en ökad delegering. Man får i sammanhanget inte glömma bort att efterfrågan på vissa av verkets tjänster minskat så mycket, speciellt inom inspektionens område, att en minskning av antalet enheter av den *anledningen* också blivit nödvändig. Jag anser att verket i sin översyn av organisationen väl följer de direktiv som riksdagen givit verket.

Anf. 30 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag får tacka för svaret, men det är egentligen inte något svar på mina frågor. Statsrådet säger att jag *åter* tar upp frågor som TU behandlade i våras. Eftersom TU:s och riksdagens beslut inte överensstämde

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

*Om organisationen av
lotsväsendet*

med vad centern anser, så tycker jag mig ha både rätt och skyldighet att ta upp de här viktiga frågorna igen.

”En nationell skärgårdspolitik innebär specifika insatser som inte enbart grundas på värderingar om lönsamhet, produktivitet, etc och förutsätter en medverkan från och samverkan mellan samtliga statliga verk och organ för att de uppställda målen skall nås.

På regional nivå avsätter länsstyrelsen och andra regionala organ, lands-tinget, utvecklingsfonden, lantbruksnämnden m. fl. betydande resurser för arbetet med länets skärgårdar.

Sjöfartsverkets avbemanningsplan för landets lotsplatser rimmar inte mot myndigheternas i Stockholms län intentioner för skärgården och med de uttalanden som gjorts av regering och riksdag.”

Så skrev länsstyrelsen i Stockholms län för ett par år sedan, och på samma sätt har andra länsstyrelser och berörda kommuner uttryckt sina protester under årens lopp. Sjöfartsverkets olika verksamheter utefter våra kuster kan inte enbart få värderas i lönsamhet och produktivitet. Det är närvaron på många ställen av levande människor med kunskap om farleder, öar, väderlek och människor som är så viktig.

Nu aviseras nya omorganisationer hos sjöfartsverket. 41 organisationsenheter skall bli 15: tolv sjötrafikområden och tre sjöfartsinspektionsdistrikt. Man säger att verksamheterna inte skall bli lidande, de skall bara bli rationellare. Tro det! Jag säger som Tage Danielsson: Synen är noll på de långa distanserna, på nära håll syns de många nyanserna.

Överflödiga kanslistor och/eller assistenter flyttas nu t. ex. från Halmstad till Göteborg, från Lysekil till Marstrand. Nio lotsplatschefer blir också över. Skall även de flyttas till stora orter? För det är ju att märka att områdeskontoren för sjötrafikområdena med ett par undantag skall ligga i större städer. Att flytta en eller två personer från en liten ort kan vara detsamma som att dra undan underlaget för skolan, handelsboden eller lantbrevbärlinjen. Hur ser kommunikationsministern på detta?

Av sju sjöfartsinspektionsdistrikt skall det bli tre kvar. Kalmar, Karlstad, Skellefteå och Sundsvall skall bort. Umeå, Stockholm och Göteborg skall få vara kvar. Varför denna fördelning? Kalmar och Skellefteå behöver dessa arbetsplatser mycket bättre än Stockholm och Umeå. Det är faktiskt inte längre från Stockholm till Kalmar än från Kalmar till Stockholm, när man skall ut och inspektera fartyg. Kan kommunikationsministern tänka sig en annan fördelning på huvudorterna för sjöfartsinspektionen?

Som svar på mina frågor i interpellationen hänvisar statsrådet, jag vet inte för vilken gång i ordningen, till TAK-förordningen. Så här står det i svaret: ”Enligt förordningen skall berörd länsstyrelse göra en bedömning av hur en planerad personalinskränkning påverkar de anspråk på bemanning av kust eller skärgård som olika samhällsintressen ställer. Genom den hanteringsordningen garanteras att de frågor Anna Wohlin-Andersson berör kommer att beaktas.”

Detta är faktiskt inte sant. Berörda länsstyrelser skriver till det berörda verket och till regeringen, men det är ytterst sällan som deras åsikter beaktas. Östergötlands länsstyrelse skrev i tio år och bad att få behålla Arkösunds lotsplats, men det gick inte. Stockholms län och Norrtälje kommun har

skrivit och bett att få behålla lotsarna på Svartklubben. Hittills har de inte fått något gehör. Länsstyrelsen i Hälsingland och Hudiksvalls kommun har skrivit och bett att få behålla Hölicks lotsplats, men det gick inte. Som förordningen är nu är det regeringen som har det slutliga ansvaret. Trots att regeringen flera gånger sagt att man skall ta regionalpolitiska hänsyn i alla sina beslut, avfolkar man eller drar ner bemanningen på den ena platsen efter den andra längs våra kuster. Därför frågar jag nu igen:

Avser kommunikationsministern uppdra åt sjöfartsverket i sin organisationsöversyn beakta de övergripande regionalpolitiska mål som riksdagen lagt fast?

Jag vore mycket tacksam för ett svar. Det kan väl inte vara så att regeringens regionalpolitiska ambitioner inte sträcker sig så långt som till kusten?

Så här säger kommunikationsministern också i sitt svar: "Man får i sammanhanget inte glömma bort att efterfrågan på vissa av verkets tjänster minskat så mycket, speciellt inom inspektionens område, att en minskning av antalet enheter av den anledningen också blivit nödvändig."

Ja, men därför finns det än större anledning för mig att fråga om man från regeringens sida undersökt eller gett sjöfartsverket i uppgift att tillsammans med försvaret undersöka om de tjänster som nu hotas av förflyttning eller nedläggning kan få vissa försvarspolitiska uppgifter. Vårt kustförsvar är ju inte vad det borde vara, och här är det ofta fråga om kunniga skärgårdsbor. Jag skulle vilja få svar även på denna fråga, för det är ju vad interpellationen handlar om.

En tidning hemma skrev apropå interpellationen att de här organisatoriska frågorna hade försvarsmässiga och regionalpolitiska konsekvenser som rör hela landet. Det är alltså fler än jag som gärna vill ha ett svar.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 31 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Först vill jag säga att det är självklart att alla förändringar i den statliga verksamheten skall ske under beaktande av de regionalpolitiska mål som riksdagen och regeringen kan ha uttalat. Men det innebär ju inte att enbart dessa regionalpolitiska mål kan få vara styrande för den organisation som man i skilda verksamheter kommer fram till. De skall naturligtvis finnas med i den bedömning som görs, när man företar organisationsförändringar i de statliga verksamheterna, men det är inte sagt att det enbart är de regionalpolitiska målen som man har att ta hänsyn till. Bl. a. har ju riksdagen uttalat mål för de statliga affärsverkens verksamhet. Sjöfartsverket tillhör nu kategorin affärsverk, och när sjöfartsverket gör en omorganisation måste det självfallet också beakta de uttalanden riksdagen har gjort på sådana punkter. Sedan får man försöka göra en sammanvägning och komma till bästa möjliga resultat.

Dessutom är det så att det inom i detta fall sjöfartsverkets verksamhet fortlopande sker sådana förändringar av teknisk karaktär att efterfrågan på verkets tjänster förändras efter hand. Det går naturligtvis inte då att kräva av

sjöfartsverket att det skall bortse från alla sådana förändringar som har direkt anknytning till verksamheten.

Jag bestrider inte att de uttalanden som har gjorts om angelägenheten ur regionalpolitisk synpunkt och när det gäller glesbygdsservice att behålla arbetstillfällen ute i skärgården kan vara riktiga – de *ambitionerna* kan alltså vara riktiga. Men jag tror inte man kan begära att den typen av problem skall lösas via i det här fallet sjöfartsverket. Det är därför dessa bestämmelser har kommit till, som innebär att de berörda länsstyrelserna när det är fråga om organisationsförändringar av den här karaktären får tillfälle att komma fram med förslag om hur glesbygdsp Problemen skall lösas under förutsättning att man vidtar vissa organisatoriska förändringar.

Jag kan inte här och nu svara på alla de frågor Anna Wohlin-Andersson ställer om sjöfartsverkets aktuella organisationsförslag. Regeringen har inte färdigberett det ärendet ännu, och vi kommer naturligtvis att under beredningen ta hänsyn till den diskussion som alltid pågår i samband med förändringar av det här slaget.

Det kan naturligtvis vara väldigt besvärligt att behöva flytta en verksamhet från en liten ort. Det kan ha stor betydelse för de grundläggande serviceförutsättningarna på den orten, men det måste man, menar jag, i första hand försöka få en lösning på genom att gå in med andra medel. Det kan vara arbetsmarknadspolitiska medel, regionalpolitiska medel, medel inom det glesbygdssstöd som finns, osv. Vi kan däremot inte säga att de statliga verken – allra minst affärsverken som riksdagen ställt vissa krav på – i sin verksamhet skall bära hela detta ansvar och för den skull ha en kanske förlegad organisation med risk för en förlegad verksamhet, som inte fyller dagens krav och anspråk på betjäning.

Jag tror i och för sig att vi i de flesta fall kan lösa de här problemen på ett hyggligt sätt, med alla dessa olika förutsättningar inblandade, men det är inte säkert att man kan göra det genom att alltid låta verksamheten vara som den är.

Anf. 32 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är klart att man inte skall hålla på att lotsa för lotsarnas egen skull, men i Sverige har vi bland de mest liberala lotsningsbestämmelserna jämförda med omvärldens, och ibland undrar man om det inte vore vettigare för samhällsekonomin att använda lotsarna oftare än att ha fartyg stående på grund litet här och var.

Jag har en annan idé också. Farlig last borde egentligen gå på sjön i största möjliga utsträckning – och med lotsplikt. Det skulle vara bra både för landbacken och för sjön.

Men det är klart att sjöfartsverket inte självt kan vidta regionalpolitiska åtgärder, och inte heller kan man begära att handelsflottan skall betala regionalpolitiska åtgärder. Därför är det så viktigt att nu, innan man har genomfört denna omorganisation, verkligen diskutera med andra verksamheter, typ försvaret, för att se om man kan samordna uppgifterna, när det inte finns tillräckligt med uppgifter för den personal som eventuellt skall friställas.

Det saknas kostnadsanalyser över vad sjöfartsverket sparar på indragning-

arna och omorganisationen. Det kan t. ex. inte vara så förskräckligt billigt att anställa åtta nya direktörer på huvudkontoret. Jag säger inte att direktörerna inte behövs, för det vet inte jag, men man har inte gjort någon kostnadsanalys på hur de olika omorganisationerna slår.

Det är *nu*, innan man går vidare, som man skall se efter om detta överensstämmer med regeringens regionalpolitiska mål och om det finns möjligheter till samarbete med exempelvis försvaret.

Det verkar för mig vara väldigt dumt, för att använda ett understatement, att först ta bort kunnigt folk från en viss lotsplats eller ett visst passningsställe och därefter komma in med glesbygdsmedel för att stödja de människor som skall bo kvar där. Jag tycker man borde göra precis tvärtom, och det var det *min interpellation* rörde sig om.

Anf. 33 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag förutsätter att man i samband med de bedömningar som länsstyrelserna gör när det är aktuellt med förändringar av det här slaget väger in alla samhällshänsyn som en länsstyrelse har att beakta – alltså även sådant som kan beröra försvarsberedskapen i ett visst område. Förutsättningarna för en sådan samordning och samverkan bör vara de bästa genom att länsstyrelserna gör dessa bedömningar. Det är klart att det på detta område under årens lopp har hänt att skilda regeringar vid en sammanvägning av olika faktorer inte har kunnat ta hänsyn till varje länsstyrelses önskemål. Det är garanterat i och med det här beredningssystemet och det uttalades också klart när besluten fattades att man skall göra den typ av bedömningar som Anna Wohlin-Andersson här talar om. Det är i varje fall det intryck som jag har fått när jag tagit del av de förordningar som gäller på detta område.

Sedan bara två små randanmärkningar.

För det första är det i och för sig inte den administrativa indelning som sjöfartsverket har som avgör i vilken utsträckning det kommer att finnas arbetsplatser av typen lotspassning, utan det är mera *efterfrågan* på den typen av tjänster som avgör omfattningen av lotsverksamheten.

För det andra vill jag med anledning av vad som sagts om att det är bättre att det finns folk ute i skärgården än att fartyg går på grund säga följande. Från tidigare diskussioner som vi har haft här har jag ett tydligt minne av att det vid flera av de mera uppmärksammade grundstötningar som har skett på senare år dess värre inte har saknats lots ombord på fartyget.

Anf. 34 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Beträffande det allra sista som kommunikationsministern sade vill jag säga att det är möjligt att kommunikationsministern har rätt. Jag har en svag aning om att det kan ha varit så som han säger.

Sedan är det ju en god tanke att länsstyrelserna skall diskutera med parterna och undersöka hur man på bästa sätt kan samordna de olika uppgifterna. Det är bara det att länsstyrelserna inte kan satsa en enda krona för att sätta makt bakom sina ord. Därför måste man gå till regeringen och säga: Så här tycker vi att det skall vara. Det här tycker vi skall vara kvar, därför att det ser ut på ett visst sätt i vår skärgård.

Sedan ankommer det alltså på regeringen att fatta beslut.

”TAK-förordningen” kom till under den borgerliga regeringstiden. Tanken är nog riktig. Men man har inte fullföljt det hela. Det är inte enbart den nuvarande regeringens fel, men den skulle liksom ha tagit ett steg till. Länsstyrelserna skulle då ha haft pengar för att sätta makt bakom sina ord när det gäller att avgöra vad man vill behålla, eller också bör sittande regering – vilken det nu än är – ta större hänsyn till vad länsstyrelserna kommer överens med parterna om.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1987/88:50 om den svenska handelsflottan

Anf. 35 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat mig om jag har för avsikt att föreslå riksdagen positiva och tillräckligt kraftiga åtgärder för att Sverige skall kunna bevara och behålla sin handelsflotta. Hon har vidare frågat hur snabbt sådana åtgärder kan sättas in.

Den svenska sjöfarten har sedan en längre tid haft stora svårigheter att klara konkurrensen från fartyg under främst lågkostnadsflagg. Det norska internationella registret kommer med stor sannolikhet att skärpa konkurrensen ytterligare. Skillnaden i kostnader mellan att driva fartyg under svensk resp. utländsk flagg är betydande.

Från näringsens sida har krav förts fram om långtgående skattelättnader för sjöfartsnäringsen för att öka konkurrenskraften. Kraven omfattar bl. a. en fullständig befrielse från inkomstskatt och en kraftig nedsättning av de sociala avgifterna för sjömän som arbetar i s. k. fjärrfart.

Regeringens näringspolitik bygger på principen om att upprätthålla generellt sett goda konkurrensvillkor för det svenska näringslivet. Detta innebär samtidigt att näringspolitiken inte kan utgå från statliga stödinsatser. Det finns också inom skattepolitiken generella strävanden som går ut på att skapa mera neutrala och likformiga skatteregler med bredare skattebaser och lägre skattesatser.

Med dessa utgångspunkter har jag tidigare uttryckt en viss öppenhet från regeringens sida att diskutera sjöfartens skattefrågor. Jag har samtidigt noterat att skattefrågorna isolerat, enligt företrädare för näringsen, inte skulle ge önskvärd effekt. Mot bakgrund av de krav som nu förs fram om speciella skatte- och avgiftslättnader m. m. för sjöfarten kommer chefen för finansdepartementet senare att föreslå regeringen att låta göra en skyndsam analys av sjöfartens ekonomiska villkor. Det gäller i det sammanhanget att ytterligare pröva skälen för att ge ekonomiskt stöd till sjöfartsnäringsen i form av selektiva skattelättnader eller på annat sätt. Beredskapsaspekten är ett sådant skäl. Sjöfartens bidrag till bytesbalansen och sysselsättningsaspekter är andra.

Utifrån bedömningar av sådana motiv skall vidare belysas vilka mål som kan sättas upp för omfattningen av den svenska sjöfartsnäringsen. Det ingår

att redovisa vilken typ och storlek av stödsatser som kan komma att krävas för att uppnå målen.

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Om den svenska handelsflottan

Anf. 36 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret. Tyvärr är det som Hasse Alfredsons påse tomt och innehållslöst, och regeringen verkar inte ha viljan att fylla den med något.

När jag fick höra vad kommunikationsministern sagt på TCO:s sjöfartsdag den 14 oktober tänkte jag att statsrådet då kanske hade sin dåliga dag – det kan ju alla människor ha då och då. Så tänkte jag, att om jag framställer en interpellation, får han möjlighet att förbättra sig. Men ack nej, påsen är fortfarande tom.

Statsrådet konstaterar: "Skillnaden i kostnader mellan att driva fartyg under svensk resp. utländsk flagg är betydande." Vad vill då regeringen göra åt detta? I svaret står: "Detta innebär samtidigt att näringspolitiken inte kan utgå från statliga stödsatser." Nehej.

Med anledning av svaret kan jag konstatera följande:

1. Regeringen vet att det är stora kostnadsskillnader mellan svensk och utländsk sjöfart.

2. Regeringen låter principer gå före nödvändiga åtgärder. Ja, svaret går ut på att regeringen inte är beredd att nu vidta några selektiva åtgärder till sjöfartens fromma.

3. Regeringen – i varje fall kommunikationsministern – verkar överraskad av sjöfartens krav: "Mot bakgrund av de krav som nu förs fram – – ." Dessa krav har förts fram under många år. Har kommunikationsministern haft så bråttom med Öresundsbron att han inte har sett och inte har hört hur det håller på att gå för svensk sjöfart?

4. Det värsta av allt: Regeringen skall senare – hur mycket senare? – låta göra en skyndsam analys av sjöfartens ekonomiska villkor. Men, herr statsråd, det finns i dag mängder av utredningar, analyser och beslutsunderlag, och alla talar entydigt om att svensk sjöfartsnäring måste få ekonomiskt stöd – precis som i Norge, Danmark, Finland, Holland, Västtyskland m. fl. Regeringskansliet behöver inte göra fler analyser, utan det är bara att sätta i gång.

I svaret står också att regeringen skall "ytterligare pröva skälen för att ge ekonomiskt stöd till sjöfartsnäringen". Räcker inte det faktum att den svenska flottans lastkapacitet har halverats sedan ni socialdemokrater trädde till 1982? Bara under våren, i väntan på en sjöfartsproposition, såldes elva fartyg ut, bl. a. hela återstoden av de svenska kylfartygen.

Socialdemokraterna vill att Sverige skall vara självständigt och neutralt, men kan omvärlden tro på detta om vi inte har någon egen handelsflotta kvar? I det senaste försvarsbeslutet räknade socialdemokraterna med en ökad krisimport. Hur skall detta vara möjligt, om vi har förlorat så gott som alla våra fartyg till främmande flagg? Dem får vi inte hem.

Socialdemokraterna säger att de vill arbeta för en god miljö. Det finns inget transportsätt som är så miljövänligt som sjöfarten.

Socialdemokraterna säger sig vilja förbättra Sveriges ekonomi. Sällan har väl skillnaden mellan input och output varit så bra som här. Ge svensk sjöfart stöd för ca 450 milj. kr. och få ett valutaöverskott på 7,5 miljarder! Varför vill inte regeringen göra sådana affärer? Det är ett ovanligt lönsamt sätt att kasta pengar i sjön.

Socialdemokraterna vet att 95 % av den svenska utrikeshandeln går med båt. Vet ni också att bara 22 % av exporten och 18 % av importen går med svenska båtar? Det oroar mig i hög grad, för det gör Sverige så sårbart, så beroende av andra länders välvilja. Men regeringen tycks inte oroad, den vill fortsätta att utreda.

Från centerns sida är vi beredda till skattefrihet för sjöfolk i fjärrfart, till nedsättning av sociala avgifter, till att släppa investeringsfonderna och till att låta staten återta ansvaret för isbrytningen. Generellt sett vill vi också förbättra för egenföretagarna genom sänkta egenavgifter och slopad förmögenhetsskatt på i företag arbetande kapital.

Flera av de 209 mindre båtar vi har kvar i dag bjuds nu ut till försäljning. Många är ganska dåliga och skulle behöva repareras, byggas om eller bytas ut. Varför vill då inte regeringen släppa de allmänna investeringsfonderna fria, så att de kan användas av industrin till investeringar i nya och begagnade båtar? Tala om det för oss nu, kommunikationsministern!

Regeringen brukar vilja berömma sig av att vara handlingskraftig. Jo då, när man plötsligt tar 15 miljarder från pensionsspararna eller med ett penndrag flyttar över ansvaret för isbrytningen på sjöfarten. Men när en hel näring seglar ifrån oss, då bär man sig åt som barn som seglar med kottar, tar en pinne och petar litet här och litet där till kotten ger sig i väg.

Jag är arg, förvånad och besviken på regeringens obefintliga sjöfartspolitik, och nu frågar jag till sist: Vill regeringen ha någon svensk sjöfart?

Anf. 37 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! När jag gick till den här interpellationsdebatten hade jag förväntat mig att kommunikationsministern skulle komma med ett klart besked om när vi i riksdagen har att förvänta oss en proposition från regeringens sida om svensk sjöfart. Nu kommer han med det nedslående beskedet att en ny utredning skall titta närmare på de här frågorna, detta efter att vi under mer än ett års tid har fått besked från en månad till en annan om att det skall komma en proposition vid den eller den tidpunkten. I våras sade man att vi i oktober månad hade att vänta en proposition på det här området. Nu är vi inne i november månad. Vid tidigare tillfällen har kommunikationsministern sagt att en proposition kan väntas i slutet av det här året. Nu aviserar man en ny utredning och skjuter frågans lösning på framtiden.

Svensk sjöfartsnäring befinner sig utan tvivel i en svår krissituation. 1948 var Sveriges andel av världshandelsflottan hela 2,5 %. Enligt siffror som redovisades nyligen är vi 1987 nere i 0,6 %. Tala om att det bär utför för sjöfartsnäringen.

1975 var Sverige på elfte plats bland världens sjöfartsnationer, 1986 befann vi oss på trettioandra plats. Detta ger en klar bild av vad det är fråga om och hur omfattande problemen är på detta område. Denna utveckling sker

samtidigt som efterfrågan på sjötransporter ökar. Det gäller framför allt de långa sjötransporterna.

Under den senaste tioårsperioden har antalet anställda ombord halverats. 1976 hade vi närmare 23 000 anställda inom sjöfarten. 1986 är det ca 12 000 anställda ombord i den svenskflaggade delen av fartygsbeståndet. Samma negativa utveckling präglar kustsjöfarten och närsjöfarten.

Man kan ställa frågan: Vad sker i vår omvärld, i andra länder där man också bedriver sjöfart? Ja, de andra länderna har tagit sig an sina problem. Där har regeringarna gjort stora insatser för att rädda sjöfartsnäringen. Icke minst har under senare tid Norge visat att det går att göra insatser på detta område. Norge har både sökt och hittat lösningar på sina problem.

Man kan också fråga vad regeringen avser att göra nu. Jag skulle vilja ge kommunikationsministern och regeringen rådet att ta en närmare titt på hur Norge har löst problemen på detta område. Jag tror att vi har en hel del att hämta, om vi studerar förhållandena på andra sidan Kölen.

Det råder inga tvivel om att man kan påstå att den socialdemokratiska regeringen tvekar, väntar och är passiv rent allmänt när det gäller sjöfartsnäringen. Under tiden sinar näringen, pessimismen sprider sig – inte bara bland redare utan även bland anställda på skilda nivåer. Det är intressant att kunna konstatera att sjöfartens arbetsgivarsida och berörda fackliga organisationer är enhälliga i bedömningen att något måste göras för att rädda svensk sjöfartsnäring. TCO har gått i spetsen och givit sitt bidrag till debatten. TCO har presenterat ett konkret förslag till hur problematiken skall lösas. Det förslaget borde kunna vara ett bra underlag för regeringen i diskussionerna för att finna en lösning och lägga fram en proposition.

Ofta ställs frågan: Varför behöver vi ha en svensk sjöfartsnäring? Jag tycker det är viktigt att göra det konstaterandet att vi av ekonomiska skäl måste ha en näring på detta område. Sysselsättningsmässiga skäl är ett annat motiv, beredskapsskäl ett tredje, och icke minst kan man framhålla miljöaspekterna.

Herr talman! Kommunikationsministern säger att regeringen har visat en öppenhet att diskutera sjöfartens skattefrågor. Jag kan väl inte hålla med om det. Dagens besked vill jag tolka så, att man för tillfället lägger locket på. En utredning är tillsatt, och det innebär att vi inte under den närmaste tiden kan förvänta oss en mer omfattande och seriös debatt om dessa frågor.

Jag vill avslutningsvis till kommunikationsministern ändå ställa frågan: När får vi en sjöfartspolitisk proposition? När kan riksdagen få tillfälle att behandla förslag till lösningar, som kan rädda svensk sjöfartsnäring från en påtvingad avveckling?

Anf. 38 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Kommunikationsministerns svar på Anna Wohlin-Anderssons interpellation är en mycket nedslående läsning. Svaret visar på en total handlingsförlamning inom regeringen beträffande sjöfartspolitiken. Man har inga förslag och inte heller några idéer om vad man vill göra för att bibehålla en svensk handelsflotta.

Tydligen är man beredd att sitta med armarna i kors och bara se på hur en allt större del av vår svenska handelsflotta registreras under utländsk flagg.

Sven Hulterström riskerar att gå till historien som den kommunikationsminister som – utan att göra något åt det – lät den svenska handelsflottan raderas ut. Detta är djupt beklagligt.

Sjöfarten är till sin karaktär en mycket internationell verksamhet. I betydligt högre grad än för övriga branscher formas villkoren för sjöfarten på en internationell marknad. Möjligheterna att skapa särskilda svenska regler och pålagor är därför starkt begränsade.

Vi står nu inför ett vägval i utvecklingen. Vi måste bestämma oss för om vi vill ha en svensk handelsflotta i framtiden. Mitt och centerpartiets svar på denna fråga är ett obetingat ja. De viktigaste skälen för detta ja är sysselsättningen, valutaintäkterna och beredskapsskälen.

Det är framför allt tre åtgärder som behövs för att näringen skall få framtidstro igen, nämligen skattebefrielse för de ombordanställda, kraftigt reducerade socialförsäkringsavgifter och ändrade regler för användande av investeringsfonderna, så att de i ökad utsträckning kan utnyttjas för investeringar i fartyg.

Det är inte subventioner i vanlig mening det handlar om utan en mycket bra affär för Sverige som nation. Det visar bl. a. Anna Wohlin-Anderssons tidigare räkneexempel. Genom dessa insatser kan vi bibehålla och även öka det svenska sjöfartsnettot. Enligt uppgifter som jag fått från redare finns det dessutom intresse i bl. a. Finland för att flagga om fartyg som i dag seglar under s. k. bekvämlighetsflagg till svensk flagg, om de åtgärder som jag tidigare nämnt genomförs i Sverige.

T. ex. den svenska kustsjöfarten bedrivs i stor utsträckning av familjeföretag – med säte i bl. a. Skärhamn på Tjörn – som av tradition och övertygelse driver sina fartyg under svensk flagg, och man vill inget hellre än att kunna fortsätta på det sättet. Även de ombordanställda vill arbeta ombord på svenskflaggade fartyg. Snälla kommunikationsministern! Tvinga inte dessa företag att flagga ut sina fartyg!

I kommunikationsministerns svar hänvisas till nya utredningar. Jag anser att problemen är tillräckligt utredda. Vad som nu behövs är konkreta förslag till åtgärder.

Vid den sjöfartspolitiska dag som TCO arrangerade den 14 oktober och där för övrigt kommunikationsministern deltog i paneldiskussionen framgick det med all önskvärd tydlighet att det finns en majoritet i Sveriges riksdag som är villig att vidta nödvändiga åtgärder för sjöfarten. Jag skulle därför avslutningsvis vilja fråga kommunikationsministern varför han inte utnyttjar den möjligheten att skapa en mycket stor politisk majoritet för att rädda den svenska handelsflottan.

Anf. 39 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Som redan mer eller mindre medvetet sagts i debatten har den svenska sjöfartskrisen inte börjat nu – den har pågått under en tioårsperiod ungefär. Jag vill göra det påpekanget med anledning av att den ena företrädaren efter den andra för borgerliga partier nu står upp och beklagar den utveckling som skett. Jag ifrågasätter i och för sig inte uppriktigheten i det beklagandet, men det finns då anledning att påpeka att det stora raset för svensk sjöfart skedde under senare delen av 1970-talet, då

vi hade borgerliga regeringar här i landet. Vem som var kommunikationsminister vid de olika tidpunkterna lämnar jag därhän – de byttes ju ganska ofta på den tiden. Men det var borgerligt regeringsansvar under de år då det verkligen stora sjöfartsraset i Sverige inträffade.

Det var naturligtvis inte så lätt att möta de här svårigheterna då heller. Sjöfarten arbetar under konkurrensförhållanden som dess bättre inte är normala för näringslivet. Det har givits olika exempel på det – jag tycker att de siffror som man brukar anföra är talande nog: Om man jämför två likvärdiga båtar kan driftkostnaderna för det svenska fartyget ligga i storleksordningen 10 milj. kr., medan driftkostnaden för det bekvämlighetsflaggade fartyget kan ligga på ett par miljoner kronor. Det är klart att det inte är lätt för svensk sjöfart att hävda sig under sådana konkurrensförhållanden.

Den frågeställning som uppstår är: Kan vi subventionera bort skillnaderna i konkurrensförutsättningar? Kan vi med statliga insatser och åtgärder, ekonomiska förmåner, osv. sudda ut dessa skillnader? Det är väl kring det som diskussionen har stått under den här tioårsperioden, då sjöfarten arbetat under dessa svåra villkor.

Olika deltagare i den här diskussionen stöder olika förslag som framlagts, bl. a. av de sjöfackliga organisationerna. Låt oss ta TCO:s program som utgångspunkt! Det handlar om insatser i storleksordningen 500 milj. kr. om året. Jag har ännu inte hört hur företrädarna för de övriga partierna här tänker sig att täcka ett inkomstbortfall av den storleksordningen för staten. Jag har inte heller sett några konkreta förslag till hur man här i riksdagen tänker sig att ta konsekvenserna rent ekonomiskt av sin anslutning till dessa åtgärder.

Man säger att regeringen har suttit med armarna i kors i den här frågan. Det har regeringen verkligen inte gjort. Det rederistöd som utgick under ett antal år men som dess värre inte lyckades förhindra den här utvecklingen tillkom ju på socialdemokratiskt initiativ i början av 1980-talet. Sammantaget har under den senaste tioårsperioden stödinsatser av olika slag i storleksordningen 1,5 miljarder kronor satts in. Men detta har alltså inte förmått att förhindra att sjöfarten under det starka internationella konkurrenstrycket har haft svåra motgångar under denna tid. Det betyder att om vi nu skall sätta in ytterligare åtgärder kan vi ha anledning att ganska noga fundera över vilka insatser som skall göras.

Anna Wohlin-Andersson sade att jag inte hade förklarat att vi var beredda att vidta några generella åtgärder. På den TCO-konferens som har återopats här sade jag, vilket jag också påminner om i interpellationssvaret, att vi just var beredda att diskutera den generella åtgärden att fatta ett specialbeslut om skatterna för de ombordanställda i fjärrfart. Jag tycker att det är en mycket långtgående åtgärd, att man för en kategori säger att den inte skall betala någon inkomstskatt alls. Det är såvitt jag förstår en ganska unik åtgärd på skatteområdet. Den var vi alltså beredda att diskutera. Men trots denna långtgående åtgärd förklarar branschens företrädare att den inte är tillräcklig för att svensk sjöfart långsiktigt kommer att överleva. Efter att för några veckor sedan ha fått detta svar är det väl inte så konstigt att regeringen säger att en ingående analys måste göras av hur långtgående åtgärder som egentligen fordras för att svensk sjöfart över huvud taget skall ha en chans att

överleva. Om man inte ens kan konkurrera när de anställda blir helt befriade från statlig inkomstskatt, vilka förutsättningar skall då gälla för att man över huvud taget skall kunna konkurrera?

En åtgärd som föreslås av t. ex. Hugo Bergdahl är att vi skall göra som man har gjort i Norge, nämligen införa ett öppet internationellt register. Jag skulle vilja skicka frågan vidare: Är det detta som också Anna Wohlin-Andersson och Elving Andersson är ute efter? Är det detta som så att säga skulle bli den borgerliga sjöfartspolitik, att man helt enkelt avbemannar de svenska fartygen? Detta är ju vad som kommer att ske med de norska fartygen. Då gäller ju inte mycket av det som man har talat varmt för i den här debatten – i varje fall inte för sjöfolkets del. Min konkreta fråga är alltså: Är det denna åtgärd som skulle bli aktuell ifall vi hade en majoritet i riksdagen där de borgerliga partierna fick bestämma?

Anf. 40 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Nej, kommunikationsministern, om man genomför dessa åtgärder, vilka vi i centern för övrigt pekade på redan i det öppna brev som vi tillställde statsrådet i våras, behöver man inte flagga ut de svenska fartygen till det norska öppna registret. Det har både Redareföreningen, Fartygsbefälsföreningen och Sjöfolksförbundet sagt.

Kommunikationsministern säger att han för bara några veckor sedan fick veta att det skulle behövas ännu mera långtgående åtgärder än att ta bort skatten. Men oppositionen här ju faktiskt vetat om i ett par år nu, att det inte räcker med detta utan att det måste till fler åtgärder för att – för att använda ett i detta sammanhang otäckt ord – grundligt stötta under den svenska sjöfarten.

Kommunikationsministern säger vidare att vi inte gjorde någonting när vi satt i regeringsställning. Men det var just precis vad vi gjorde. Det var den förre kommunikationsministern Claes Elmstedt som initierade och genomförde stödet till svenska rederier grundat på inbetald sjömansskatt. Det har från Redareföreningens sida flera gånger framförts att detta stöd var till en mycket stor hjälp. Ett förslag till ny sjömansbeskattning låg på skrivbordet den dag regeringsskiftet skedde, men det hamnade sedan i någon byrålåda, antar jag. Jag har nämligen inte sett till det sedan dess.

Det nya stora hotet, det som gör hela den här diskussionen så aktuell, är det norska öppna registret. Om det registret säger LO:

”Tillkomsten av NIS innebär ett starkt hot mot den kvarvarande svenska handelsflottan, särskilt mot linje- och närsjöfarten. Det norska registret kommer att innebära dels att svenska redare överför sina fartyg till det norska registret för att uppnå de kostnadsfördelar som detta medför, dels att NIS-registrerade fartyg konkurrerar ut det svenska tonnage på pga de starka kostnadsfördelar dessa har.”

Risken är alltså att vi på grund av detta nya öppna norska register förlorar även kustsjöfarten, och detta till Norge. Det betyder undergång för de små skärgårdssamhällena, som Elving Andersson varit inne på. Det betyder också att vi icke disponerar kustsjöfarten när det eventuellt blir kris eller avspärrning, eftersom Norge tillhör NATO.

Både LO, TCO, sjöfartverkets generaldirektör och Fartygsbefälsförening-

en har sagt att man måste göra någonting nu. Så här säger generaldirektören för sjöfartsverket Janérus:

"Den trista utvecklingen – eller snarare avvecklingen – av den svenska handelsflottan fortsätter. De flesta större fartygen är redan borta och utförsäljningen av tonnage har spritt sig till de mindre storleksklasserna.

Sjöfartspolitiska åtgärder har vidtagits eller planeras i grannländerna för att motverka de egna handelsflottornas minskning. I Sverige har också utlovats en sjöfartspolitisk proposition. Ännu vet ingen hur den kommer att se ut. Ett vet vi dock. Utan betydande insatser kommer svenskt sjöfartskunande och sjöfartskultur snart att vara historia."

Anf. 41 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Vi har nu i snart sex år haft en socialdemokratisk regering, och ändå har kommunikationsministern mage att beskylla de borgerliga regeringarna för att de inte skulle ha gjort tillräckligt före 1982. Det borde vara helt klart även för kommunikationsministern att dessa problem har växt för varje månad under de senaste fyra fem åren. Utvecklingen har accelererat alltmer i felaktig riktning.

Det har inte varit någon brist på löften från den socialdemokratiska regeringen. Detta gäller inte minst kommunikationsministrarna under de sex år som snart gått. Löften har man avgett vid många tillfällen. Jag vill peka på de löften som den nuvarande kommunikationsministern har avgett under det senaste året. De har gällt tidpunkten för propositionen och innehållet i den. Dessa frågor har diskuterats vid många tillfällen. Vi som är intresserade av sjöfartsnäringen och dess framtid hade faktiskt förväntat oss att vi skulle få en proposition före årets slut. Men det har vi ingen anledning att tro i dag. Man har lagt locket på. Utredning pågår.

Kommunikationsministern ställer frågan bl. a. till mig: Vad vill ni från oppositionens sida göra i dessa frågor? Snälla kommunikationsministern, vi har en regering, och vi har med stort intresse och delvis efter lång väntan haft för oss att vi skulle få en proposition från regeringen. Jag vill tala om för kommunikationsministern att vi inom folkpartiet har en god beredskap att ta del av en kommande proposition. Vi är beredda att vid det tillfället redovisa våra krav och målsättningar på detta område.

Om man innehar regeringsmakten har man hela utredningsväsendet i sin hand. Det finns ett flertal intressanta förslag. Jag har pekat på Noreförslaget och TCO:s förslag. Man tycker att det borde ha hänt någonting på detta område. Jag har med detta icke, herr kommunikationsminister, sagt att exemplet med Norge är det vi skall acceptera till alla delar. Men jag tycker att det är en bra grund att fundera och jobba vidare på.

Än en gång, kommunikationsministern, när kan vi räkna med att få en proposition gällande näringsfrågorna på detta område, dvs. sjöfartsnäringen?

Anf. 42 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag tycker att det är beklämmande att lyssna på Sven Hulterströms inlägg där han ägnar sig åt grälsjuka tillbakablickar o. d. i stället för att försöka ta upp konstruktiva framtidsdiskussioner. Regeringen

står ju fullständigt tomhänt när det gäller sjöfartspolitik. Vore det inte bättre att försöka föra en konstruktiv framtidsdiskussion i stället för att göra den typ av inlägg som kommunikationsministern ägnat sig åt?

Kommunikationsministern frågar hur vi vill finansiera de insatser som skulle belöpa sig till mellan 400 och 500 milj. kr. Som jag sade i mitt förra inlägg handlar det här inte om regelrätta subventioner, utan det är fråga om en ur statsfinansiella synpunkter bra affär. Man måste ibland ge ut litet pengar för att få in pengar.

Vi har i dag ett sjöfartsnetto som drar in kapital till Sverige i storleksordningen drygt 7 miljarder kronor. Det intressanta skulle kanske vara att fråga hur regeringen vill kompensera bortfallet av ett sådant sjöfartsnetto, för den händelse att vi inte vidtar sådana åtgärder att vi kan bibehålla den svenska handelsflottan. Det skulle ju bli väsentligt dyrare på sikt. Har ni alltså någon beredskap för att finansiera det bortfallet?

Vidare frågar Sven Hulterström hur vi från centerns sida ser på ett öppet internationellt register, av den typ som man har i Norge, och det har Anna Wohlin-Andersson tidigare svarat på. Låt mig bara instämma med henne och säga att enligt de redovisningar som vi har fått från redare och andra inom näringen verksamma behöver man inte vidta den typen av åtgärder. De förslag som vi liksom också TCO, Redareföreningen, sjöfartsorganisationerna osv. har ställt oss bakom är tillräckliga för att man skall kunna klara sig i konkurrensen med bl. a. det öppna registret.

I avslutningsrundan av denna debatt borde kommunikationsministern kunna ge ett konkret besked på frågan om han vill eller inte vill ha en svensk handelsflotta även i framtiden.

Anf. 43 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag tror att vi alla som deltar i denna diskussion vill ha en svensk handelsflotta, men vad frågan gäller är till vilket pris man kan upprätthålla en sådan handelsflotta. Det är ju inte alldeles oväsentligt, och även den frågan måste övervägas. Vi har inte lyckats upprätthålla handelsflottan i den storleksordning som den hade för tio år sedan, trots att priset för att motverka den utveckling som ägt rum varit ganska högt.

Att jag talat om att det största raset i handelsflottan inträffade under slutet av 70-talet, medan vi ännu hade borgerliga regeringar, beror inte, Elving Andersson, på att jag vill vara särskilt grälsjuk. Jag tyckte att ett sådant påpekande var motiverat för det första därför att man framställde det som om det var något som hade inträffat under de senaste åren, för det andra därför att jag vill framhålla att problemen inte är så lättlösta att man bara genom beslut på några få punkter skulle kunna åstadkomma radikalt andra konkurrensförutsättningar för den svenska handelsflottan.

Elving Andersson frågade om sjöfartsnettot. Det är naturligtvis betydelsefullt ur allmän ekonomisk synpunkt, men man kan inte sätta likhetstecken mellan storleken på sjöfartsnettot och storleken på den svenska handelsflottan – vi har ett sjöfartsnetto som härrör sig även från fartyg som inte seglar under svensk flagg. Jag medger att förhållandena härvidlag kan utgöra ett motiv för att man i någon form skall stödja den svenska sjöfarten, men vi kan

inte utan vidare sätta likhetstecken mellan sjöfartsnettots och den svenska sjöfartens storlek.

Jag försöker inte heller, Hugo Bergdahl, att skylla på de borgerliga regeringarna när jag talar om dessa problem, utan jag har valt mina exempel för att visa att frågorna inte är löslösta. Vi har deklarerat att vi är beredda till ganska långtgående åtgärder. En total skattebefrielse är utan tvivel en mycket långtgående åtgärd. Nu säger man från branschens sida att förutsättningarna är så besvärliga att det inte räcker ens med den åtgärden. Man vill också bli befriad från socialavgifterna. Där vill jag påpeka för Anna Wohlin-Andersson att den avgiftsbefrielse som centern tidigare uttalade sig för gällde ju en tioprocentig reduktion av avgifterna. Vad branschen nu begär är att den skall bli praktiskt taget helt befriad från socialavgifter och det är något helt annat. Som jag uppfattar det räcker inte heller de förslag till åtgärder som centern framfört till mig i motioner och skrivelser. Svaret är att även de åtgärderna är otillräckliga, vilket kanske kan föranleda en och annan tankeställare på detta område.

Varför har det då inte kommit någon proposition? Ja, vi förberedde en sådan, men sedan kom det norska beslutet, och det ändrade i väsentliga avseenden – det tycks ändå alla vara överens om – förutsättningarna också för den svenska sjöfarten och de åtgärder som var nödvändiga för att upprätthålla en svensk sjöfart.

Vi kan inte utan vidare avskaffa de sociala avgifterna för dem som är anställda i den svenska handelsflottan. Jag kan inte omedelbart se vilka andra grupper som på goda grunder skulle kunna påstå att också de bör bli befriade från de sociala avgifterna. Det är därför inte för mycket begärt att man i denna situation sätter sig ner och gör en skyndsam genomgång och analys av vilka åtgärder som fordras, om vi skall kunna upprätthålla en svensk handelsflotta på rimlig nivå. Åtgärderna måste naturligtvis bedömas mot bakgrund av att vi av beredskapsskäl, sjöfartsnettots betydelse och handels- och kanske också transportpolitiska skäl behöver en svensk sjöfart. Jag kan inte se att problemet är så löslöst att det bara handlar om att sätta upp ett antal punkter och fatta beslut om dem till en kostnad i storleksordningen en halv miljard om året.

Anf. 44 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är tydligen så att kommunikationsministern tycker att 400–500 milj. kr. är alldeles för mycket pengar att lägga ut för att rädda den svenska handelsflottan. Låt oss vända på hela resonemanget och tänka på vad som händer om vi inte räddar denna flotta.

För det första: Försvarsbeslutet som socialdemokraterna och folkpartiet fattade tillsammans kan inte vara giltigt. Vi räknar med en utökad krisimport; det finns inte ens i dag tillräckligt många fartyg och det blir ännu färre om vi inte ger det här stödet som vi talar om.

För det andra: Om vi över huvud taget inte har någon svensk handelsflotta kommer de utländska befraktarna att höja sina priser. Priserna kommer att pressas upp till nackdel för den svenska industrin.

För det tredje: Vi kommer antagligen att förlora Göteborgs hamn för transocean linjetrafik. Detta innebär att den svenska industrin kommer att

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

*Om låglönesatsning i
avtalsrörelsen*

frakta sina varor ner till Rotterdam eller Hamburg, vilket väsentligt kommer att fördyra för industrin.

En fråga som kommunikationsministern inte har varit inne på är varför investeringsfonderna inte kan släppas fria så att industrin kan satsa på att bygga om eller skaffa nytt tonnage. Fartygsbefälsföreningen säger här att kusttonnaget till stor del är gammalt och förslitet och bortfall av dessa fartyg är en del av realiteterna. Detta kan väl i alla fall inte kosta regeringen så mycket pengar så att det är något att tala om?

Jag håller med om att de 10 % vi talat om från början inte räcker. I dag betalar sjöfartsnäringen 526 milj. kr. i sociala avgifter, av det betalar färjerederierna 213 milj. kr. och då är det 313 milj. kr. kvar. Eftersom båda parterna fortfarande anser att man skall betala ATP och folkpension kan man säga att det skulle kosta ca 200 milj. kr. att sänka de sociala avgifterna. Detta plus 165 milj. kr. för sjömansskatten – jag räknar bort färjorna – plus vad isbrytningen kostar blir, som Elving Andersson sade, ca 420 milj. kr. som det skulle kosta att rädda den svenska handelsflottan och att få in de pengar som vi här talat om.

Jag kan hålla med om att fartyg under främmande flagg som ägs av svenskar "seglar in" en del pengar.

Men hur länge gör de det? Det kommer att bli betydligt intressantare att flagga ut det norska fartygsregistret. Industrin i Norge kommer inte att känna detta inre motstånd. Vi kommer att förlora våra fartyg till Norge, och vid en eventuell avspärrning kommer dessa att gå till NATO.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1987/88:58 om låglönesatsning i avtalsrörelsen

Anf. 45 Statsrådet BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har frågat mig om regeringen – som det uttrycks i interpellationen – är beredd att med hänsyn till den ojämna fördelningen i samhället i avtalsrörelsen tillåta kraftfulla löneökningar till de lågavlönade. Lars-Ove Hagberg har vidare frågat om regeringen är beredd att börja en omfördelning till arbetarnas förmån, så att resurser omfördelas från spekulation till hederligt arbete, konsumtion och produktion.

I början av 1980-talet befann sig Sverige i en djup ekonomisk kris. Den ekonomiska tillväxten hade stannat av, och underskotten i bytesbalansen och statsbudgeten hade vuxit dramatiskt. Samtidigt var inflationen hög, och arbetslösheten ökade snabbt. Spekulationsekonomin tog fart med en förskjutning från investeringar i ökad produktion till placeringar i fastigheter och värdepapper.

De breda grupperna av arbetstagare fick bära en tung börda av krisen. En vanlig löntagare förlorade en månadslön i real köpkraft. Arbetslösheten drabbade i första hand de svaga på arbetsmarknaden. Inflationen innebar en drastisk omfördelning från vanliga löntagare till de välbeställda med förmögenheter i fastigheter och andra tillgångar.

Sedan dess har den ekonomiska utvecklingen fått en dramatisk vändning.

Vi har upprättat balans i ekonomin, sysselsättningen har ökat, och arbetslösheten har pressats ned. I år räknar vi med en arbetslöshet om 2 %. Samtidigt har den negativa trenden för reallöneutvecklingen vänt. För de båda åren 1986 och 1987 kommer reallönerna att öka med över 6 %. Det är den största reallöneökningen på över ett decennium. Utvecklingen innebär att vi har lyckats sanera ekonomin utan att som många andra industriländer tillämpa en ensidig åtstramning med kraftigt ökande arbetslöshet som följd.

Investeringarna har ökat kraftigt. Mellan åren 1982 och 1985 ökade bruttoinvesteringarna med 13 % och näringslivets investeringar med hela 21 %. En viss försvagning av investeringskonjunkturen inträffade 1986, främst till följd av en tillfällig nedgång i industrins maskininvesteringar och en svacka i bostadsbyggandet. I år räknar vi med att investeringarna ökar med över 4 %.

Regeringen har också vidtagit en rad fördelningspolitiska åtgärder. Löntagarfonder har införts, pensionerna har förstärkts, barnfamiljerna har fått ett kraftigt ökat stöd, sjukersättningen har reformerats, etc. Samtidigt har avdragsrätten begränsats, försäkringsbolagen har beskattats, omsättningsskatt på aktier har införts, och en särskild skatt på värdepapper har aviserats.

Jag vill mot denna bakgrund hävda att den förda politiken har varit särskilt gynnsam för de breda löntagargrupperna och de svaga i samhället.

Vi måste samtidigt konstatera att lönerna fortsätter att öka i snabbare takt än i våra konkurrentländer. Fortsätter denna utveckling finns det risk för att vi åter hamnar i en stagnerande ekonomi med ökad arbetslöshet som följd. Det är därför som regeringen menar att löneökningstakten behöver begränsas till i nivå med den i våra viktigaste konkurrentländer. Det är den enda väg som leder till en fortsatt balanserad ekonomi med hög sysselsättning och god reallöneutveckling. Motsvarande uppfattning finns utförligt dokumenterad i den s. k. FOS-rapporten, som lagts fram av de tre utredningscheferna på LO, TCO och SAF.

Jag vill därför konstatera att de utgångspunkter Lars-Ove Hagberg har för sina frågor inte stämmer med verkligheten. Mitt svar på frågorna är därför att regeringen även framöver är beredd föra en politik som bidrar till ekonomisk balans, god sysselsättning och en rättvis fördelning av produktionsresultatet. Det innebär ett främjande av hederligt arbete, god konsumtionsutveckling och stigande produktion samtidigt som spekulativa inslag i ekonomin motverkas.

Anf. 46 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Johansson för svaret på mina frågor och konstaterar att vi får diskutera verklighetsuppfattningen i fortsättningen. Att vi har delade meningar är en sak. Björn Rosengren hörde jag vid middagens TT-sändning säga att regeringen hade en felaktig verklighetsbild. Så det finns väl anledning till fortsatt diskussion därvidlag.

Mina frågor gällde om låglönesatsning skulle kunna tillåtas i socialdemokratins Sverige. Det blev efter en del omskrivningar nej. Likaså finns det ingen anledning till omfördelning. Det är bra som det är, vi har lyckats, säger statsrådet Johansson.

Mina frågor stämmer enligt statsrådet inte med verkligheten. Har jag då fel om jag iakttar att klyftorna ökar i samhället, att vinsterna i företagen fortfarande är på en mycket hög nivå, på rekordnivå, att de välbeställda i samhället, bl. a. storföretagen, bankerna, höginkomsttagarna, får jättevinster, förmögenheter och förmåner, att likviditeten i storföretagen är över 200 miljarder kronor, men att de lägst avlönade samtidigt känner att de inte får någon del av det hela? Då utbreder sig ett kraftigt missnöje över utvecklingen, främst hos industriarbetare och dem som arbetar inom vård, omsorg och service. De tillhör nog den stora majoritet av svenska folket som inte känner igen talet om att det går så bra för Sverige i dag. Att det inte går bra för Sverige i dag kan man se på många områden. Man kan ta t. ex. förädlingsvärdet och omfördelningen som sedan 1979 fram till 1986 varit till kapitalets förmån och ökat kraftigt, med 10,7 procentenheter. Det visar litet av den omfördelning som har skett till kapitalets förmån och från lönearbetarna.

Man kan också se på produktivitetens utvecklingen. Verkligheten för de vanliga arbetarna måste kunna utläsas i det som har skett. På 1980-talet har vi haft en kraftig produktivitetstegring. Samtidigt har lönerna inte alls hängt med. Landsorganisationen säger för sin del att en LO-arbetare, en vanlig industriarbetare, tjänade i 1986 års penningvärde i genomsnitt 116 600 kr., medan han i verkligheten tjänade 109 800 kr., alltså en reallönesänkning på 5,8 %. Han har egentligen fått sin inkomst minskad, samtidigt som han inte fått någon större del av produktivitetens utvecklingen. Naturligtvis känns det här hos de vanliga människorna.

Det finns många sätt att räkna reallöner. Statsrådet Johansson och jag hade en diskussion i våras om KPI. Det visade sig att genomsnittet för industriarbetarna var 7,5 % för 1986. Med hänsyn tagen till en genomsnittlig inflation på 4,2 % och skatteeffekter blev det inte mer kvar än kanske 1,5 %, högst 2 %. Ligger tyngdpunkten i konsumtionen på livsmedel och hyra, blir det knappast någonting alls kvar. Denna verklighet är bakom de många protester inför årets avtalsrörelse som ofta har riktat sig mot regeringen. Varför händer just det här?

SAF har nu sagt 3 %, vilket i verkligheten är 0, kanske t. o. m. minus. Regeringen kommer i dag med någon form av paket, det vet vi. Vi diskuterar frågan nu, kanske timmen innan paketet skall presenteras. Statsrådet Johansson vet vad det innehåller. Men siare har sagt att det blir ett lönetak på den statliga sektorn. 4 % har det talats om, vilket är mycket troligt. Därmed har vi alltså bud på 3 % från SAF och 4 % från regeringen. Inflationen för 1988 har beräknats bli högre än nu. Samtidigt satsar man på de väletablerade i samhället, nyckelpersonerna och annat. Men min fråga gällde just de lågavlönade. Marjasin uttryckte det på en kongress för inte alltför länge sedan så här: De högavlönade är för lågt avlönade i det här samhället, och de lågavlönade är för högt avlönade. Därför kan jag inte förstå annat än att det inte finns något utrymme för låglönesatsningar, någon form av rättvisa eller jämlikhet, inte ens i regeringens sätt att hantera lönepolitiken och det här med lönetak. Det finns inte heller någon plats för omfördelning, för hur skall man kunna få plats för omfördelning med ett tak på 4 %? Man kan inte heller berömma sig av några extra stora insatser mot spekulatören i samhället. Börsens nedgång har ju regeringen inte haft så mycket att göra med.

Om man ser frågan utifrån de här utgångspunkterna, frågar man sig om den stabiliseringspolitik som regeringen berömmar sig av måste medföra att vi inte kan bedriva någon rättvis- eller jämlikhetspolitik, så att de lågavlönade får den uppvärdering som de så väl behöver.

Anf. 47 Statsrådet BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Vi har nu den 9 november. Jag kan kanske förstå att Lars-Ove Hagberg när han för en tid sedan ställde sin fråga såg på situationen litet annorlunda. Vi har länge fått höra vilka enorma vinster som skapats genom börsen och att detta inneburit en kraftig omfördelning till förmån för dem som har aktier jämfört med löntagarna. Den debatten har varit litet egendomlig, eftersom den har förutsatt att en som jag tycker konstlat uppdriven kurs skulle vara bestående. Nu har på de tre veckor sedan Lars-Ove Hagberg ställde sin interpellation aktieägarna förlorat en tredjedel av sin förmögenhet, dvs. 200 miljarder. Det är inte några verkliga förluster – på samma sätt som de s. k. vinsterna inte var några verkliga vinster. Jag tror att det är nyttigt att på det sättet få en illustration av att det inte är den här typen av spekulativa inslag i ekonomin som är det grundläggande för löntagarnas reala standard. Grundläggande för denna standard är i stället:

1. arbetslösheten och sysselsättningen,
2. huruvida vi kan ha en ekonomi som fungerar så att den ger utrymme för reallöner samt
3. om vi kan ha en ekonomi i den offentliga sektorn som kan garantera en fortsatt välfärdsutveckling och att välfärdssystemet fungerar.

Detta är de stora vinsterna under de år som socialdemokraterna har regerat.

Det är inte så som Lars-Ove Hagberg menade, att vi inte kommer att vidta några åtgärder för en fortsatt omfördelning. Det finns alltid risker och tendenser till en ojämn fördelning i ekonomin som vi måste sätta in åtgärder mot. Jag har i interpellationssvaret redovisat ett antal åtgärder, och i de förslag som regeringen lägger fram i eftermiddag återfinns en redovisning av ytterligare sådana åtgärder som redan är aviserade.

Detta är det grundläggande, som det vore intressant att någon gång få en diskussion om: För de stora löntagargrupperna, för arbetare och tjänstemän i det här landet, är det just frågan om att få en ekonomi som garanterar en reallöneutveckling, dvs. att vi kan få lönestegringar som också har ett reellt innehåll för den enskilde. Då tycker jag det är felaktigt av Lars-Ove Hagberg att låtsas som om vi inte skulle ha haft en sådan utveckling under de senaste två åren. Någon gång kan man också få glädja sig, och de två år som vi nu snart har bakom oss är de bästa som de svenska löntagarna har kunnat notera på mycket lång tid.

Det har i första hand berott på att vi har fått ned priser och inflation och därigenom kunnat få ett reallt innehåll i de lönestegringar som ägt rum.

Lars-Ove Hagberg säger att lönerna inte har hängt med produktivitetsutvecklingen. Ja, det är sant att vi under delar av denna period var tvungna att ge investeringar förtur och att sanera de svenska underskotten i relationerna med utlandet. Det har varit nödvändigt, och det har också visat sig att det har

varit riktigt. Det skulle annars inte ha blivit en så gynnsam utveckling av sysselsättningen som den vi har haft.

Löntagarna har emellertid också under de senare åren kunnat notera att det har varit en gynnsam utveckling. Man har inte bara kunnat ta i anspråk den produktivitetsutveckling som har varit i ekonomin, utan t. o. m. mer än så. Produktivitetsutvecklingen i den svenska ekonomin har nämligen inte varit så stor att den har kunnat täcka in den konsumtionsökning på ca 8 %, som vi nog får notera för dessa två år.

Som jag påpekade är en del av de utgångspunkter Lars-Ove Hagberg har i sin interpellation inte riktigt. Diskussionen blir då kanske också litet konstlad.

Om jag sedan något skall beröra den statliga lönepolitiken, tycker jag att interpellationen också saknar den självklara utgångspunkten, nämligen att det inte är regeringen som avtalar om lönerna i det här landet. Det gör arbetstagarorganisationerna i förhandlingar med arbetsgivarna. Det skulle därför bli litet egendomligt om jag skulle stå och diskutera i vilken utsträckning vi kommer att kunna se låglönesatsningar i det avtal som skall komma under 1988 eller under kommande år.

Det är ingenting som regeringen kan bestämma över. De utgångspunkter som regeringen och staten har för avtalsförhandlingar baseras emellertid på de principer för lönepolitiken som har fastställts av riksdagen i den principproposition som lades fram 1985.

Anf. 48 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Vi är helt överens om att spekulativen eller haussen på börsen inte är något som vi kan omfördela rakt över. Däremot är det helt klart att den spekulation som finns på börsen, i fastigheter och i övrigt, rör pengar som dras undan från investeringar och hederligt arbete.

Den likviditet som storföretagen har dragit på sig och som använts på finansmarknaden är också ett tecken på att pengar i alltför liten grad använts för vettig arbetarkonsumtion och för investeringar, även om regeringen kan säga att investeringarna har gått upp en eller annan procent. För Sveriges framtid kan vi ändå konstatera att vi har för låga industriinvesteringar, om vi framöver vill ha ett näringsliv i detta land som ger arbete åt alla. Vi har stora regioner som skulle behöva stora investeringar.

Jag håller med om att det faktiskt i första hand handlar om företagets vinster. Det handlar om kampen om fördelningsvärdet. Det har gått bakåt för de lägst avlönade.

Poängen med min interpellation är frågan om regeringen tillåter en rättvis och jämlik avtalsrörelse. Alla siare säger t. o. m. redan nu att vi skall satsa på nyckelpersoner. Vad händer då framöver? Jo, det blir återigen de lågavlönade inom industri, vård, omsorg och service som får ta stryk.

De får räkna sina nominella löneökningar, titta på skatten och se på den stora inflationen i förhållande till de nominella löneökningarna. De kan återigen räkna ut ett nollresultat. Det finns visserligen en köprusch någonstans, men de lågavlönade har inte fått del av den. Den är också till viss del frambringad av denna spekulation och börsyra under vilken pengarna har omvandlats.

Poängen i resonemanget blir då att SAF och regeringen har utnämnt lönerna, och framför allt de lågavlönades löner, till boven i dramat när det gäller internationell konkurrenskraft.

Skall Sverige tävla om att ha den rika världens lägsta industriarbetarlöner? Det handlar ju nästan om det. Om vi har de lägsta lönerna får vi sälja mest. Måste vi hålla tillbaka lönerna för de lägst avlönade för att kunna bekämpa arbetslöshet, ha en ekonomi i balans och ha den offentliga sektorns ekonomi i balans?

Den fråga som de arbetande enkelt ställer sig är följande: Finns det inget utrymme för oss i samhället? De som kan glädjas är inte de arbetande människorna. De har inte fått den del av produktiviteten som de borde ha fått. Då menar jag att klyftorna i samhället har ökat. Erkänner inte regeringen detta, eller ser den inte detta, då har den, som Björn Rosengren sade, inte en riktig verklighetsbild.

Anf. 49 Statsrådet BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Det är inte alls riktigt som Lars-Ove Hagberg säger, att man på något håll skulle ha utsett lönerna till bovar i dramat. Jag tror att man överallt på den svenska arbetsmarknaden och i de fackliga organisationerna nu har sett att det inte är de stora löneökningarna i siffror räknat som ger några inkomstförbättringar utan att det är löneökningar med ett reall innehåll i som ger inkomstförbättringar. Vi hade större löneökningar i slutet av 70-talet och början av 80-talet, men ändå hade vi en sänkt standard år för år. Det bör vi ha lärt oss någonting av. Det tror jag är det hoppingivande inför en eljest, som det verkar, mycket komplicerad avtalsrörelse.

Lars-Ove Hagberg sade att man på en del håll menar att nyckelpersonerna är de som bör få de stora löneökningarna. Jag vill verkligen inte gå till försvar av alla uttalanden som görs i avtalsrörelser i olika former, men enligt mitt sätt att se är kanske nyckelpersonerna i den svenska ekonomin i hög grad knutna till områdena vård, omsorg och liknande och att det också kommer att spela en roll i avtalsrörelserna framöver. Vi har på de områdena stora brister när det gäller försörjning med personal liksom på stora delar av det statliga området. Det måste också påverka lönepolitiken på resp. område.

Sedan gör Lars-Ove Hagberg det alldeles för enkelt för sig, om han menar att köpruschen, dvs. den konsumtionsökning som vi har haft, skulle hänga samman bara med någon sorts spekulation. I hög grad påverkas alla vi konsumenter både av vad vi får behålla av vår lön efter prisökningarna och av vilken optimism vi känner inför framtiden. Vi får väl ta det som ett uttryck för att vi är mer optimistiska och att läget är bättre, när vi nu ibland har kostat på oss – det gäller konsumenterna mer i allmänhet och även löntagarna mer i allmänhet – att låna pengar till en del av vår konsumtion de senaste åren.

Låt mig klara ut ytterligare en liten sak med Lars-Ove Hagberg. Han säger att spekulation i fastigheter m. m. har dragit undan stora pengar från investeringar, konsumtion och hederligt arbete. Det är en slutsats som inte är riktig i den meningen att pengarna ju inte försvinner därför att man spekulerar med dem. Vi kan inte leva på några andra pengar än dem som motsvarar vad vi producerar. Sedan är det en del av den likviditet som Lars-Ove Hagberg nämnde, som snurrar runt i ekonomin och som kan vålla

bekymmer i många hänseenden. En del av dessa pengar är sådana som staten har lånat upp genom att man från statens sida för ett antal år sedan kom in i en okontrollerad lånekarusell. Det som är likviditet från företagens sida är samtidigt en skuld bl. a. från statens sida till företagen. Det försöker vi nu rätta till genom att föra en budgetpolitik som är vettig och riktig.

Sedan är det en intressant sak som jag skulle vilja ta upp ytterligare med Lars-Ove Hagberg. Han säger att det är de låga industriinvesteringarna som är problemet. Ja, det har vi vetat mycket länge, och jag är glad att vi fått Lars-Ove Hagbergs accept på det nu. Men då kan man inte samtidigt säga att det har varit felaktigt och grovt bekymmersamt för löntagarna att företagens vinster fick gå upp under en period. Ett problem var ju just att företagen hade alldeles för liten likviditet – eller skall vi säga ekonomiskt självförtroende – för att våga göra några investeringar, och när vi sedan har fått en annan fördelning mellan konsumtion och investeringar så har det bl. a. berott på att företagens vinster har ökat när de har kunnat konkurrera bättre, framför allt exportföretagen. Om vi då skulle gå tillbaka till en situation där företagen inte hade dessa överskott, bl. a. från en god kompetens och säljförmåga på utlandsmarknaderna, skulle Lars-Ove Hagberg få se att industriinvesteringarna inte heller skulle stå sig så bra som de gör eller öka i den takt som de har gjort.

Herr talman! Jag är glad att Lars-Ove Hagberg i sin diskussion alltså själv visar på att det finns ett samband mellan viktiga utvecklingslinjer i den svenska ekonomin, t. ex. i vad gäller industriinvesteringarna, och den politik som Sverige har fört och att vi åtminstone kunnat komma överens på den punkten.

Anf. 50 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Ja, visst kan vi komma överens på den punkten.

Men problemet är att företagen har skapat sig vinster, eller likvida medel, som man säger, genom att lönarbetarna har avstått från löneökningar. Det var ju det motivet som deras fackliga organisationer, regeringen, de borgerliga partierna och SAF framförde. Man sade: Vi skall ha pengar till investeringar. Penningmängden är stor, men man har inte investerat. Från vpk:s sida har vi år efter år krävt: Dra in av de likvida medlen och gör investeringsplaner i samhällets regi. Så det är egentligen ingenting nytt.

När man säger att kostnaderna för företagen måste öka i samma grad som löneökningarna, betyder det att vi aldrig kan göra någon omfördelning utan bara fördelningar av produktivitetens utvecklingen, precis som det har varit förut. Men vad lönarbetarna kräver är omfördelning. De kräver i dag en mycket större del av produktivitetens utvecklingen och redan avstådda löneökningar. Det är ju det som är resultatet, när vi nu har fått många lågavlönade som när klyftorna ökar i samhället reellt får ett behov av att konsumera på ett helt annat sätt. Det är inte så enkelt att man bara kan säga att vi skall stå kvar på 1979 eller 1980 års nivå, utan kraven på konsumtion för att leva ökar även för den lågavlönade och ställer honom eller henne i en mycket utsatt position. 3–4 % som lönetak för nästkommande år är ju en katastrof i omfördelningshänseende!

När jag under sommaren arbetade på min ordinarie arbetsplats fick jag

veta hur man ställde om sina lån. En av mina arbetskompisar fick erbjudande att omsätta sitt lån i huset på 260 000 kr. till 300 000 kr. för samma kostnad för att kunna köpa sig en båt eller en bil. Han sade: Varför skall jag göra det, jag som knappt klarar mig för dagen? De andra omkring honom lurades däremot till detta, och det får de lida för sedan. Denna konstlade konsumtion får de som lågavlönade dyrt betala – men det är den politik som förs i dag.

Realt har de inte fått det bättre, säger de här människorna, och det måste väl mana till eftertanke för en regering som ändå ibland säger sig vilja företräda rättvisa och jämlikhet.

En sak förstår jag inte: den statliga personalpolitik som riksdagen har antagit, med inriktningen mot s. k. nyckelpersoner. I stort sett bestämmer det privata näringslivet vilka de skall vara – det är också en poäng – och dessa nyckelpersoner skall ha bättre betalt i Stockholmsregionen, enligt den statliga arbetsgivarens förhandsbesked.

Nog ser det illa ut för den lågavlönade i dagens samhälle och inför avtalsrörelsen!

Anf. 51 Statsrådet BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Som jag sade har 1986/87 varit ett riktigt bra år för löntagarna. Jag tycker att också Lars-Ove Hagberg har anledning att notera det, mot bakgrund av de interpellationer och frågor som han tidigare har framställt. Jag vill ytterligare understryka att orsaken inte är att vi har drivit upp löneökningstalen jämfört med tidigare siffror, utan orsaken är att vi har fått ned priserna. Därmed har det realt innehåll när det gäller löntagarna. Det är viktigt att alla som har en ansvarsfull position i vårt samhälle klargör dessa förhållanden.

Sedan till det här med lån. När jag är ute och talar tar jag åtminstone några gånger varje vecka upp just temat att vi inte kan leva på lån. Det kan inte nationen göra och det kan inte heller hushållen göra. Däremot tror jag att det sätt på vilket avregleringen av kreditmarknaden utförts har varit riktigt och fördelningspolitiskt motiverat. Även ett vanligt arbetarhushåll kan ju ha behov av att låna pengar till en bil eller ett fastighetsköp. Då skall man inte tvingas till mycket höga kostnader för sina lån på grund av en kreditreglering som gynnar dem som känner bankkamreren. Därför tror jag att vi får acceptera en möjlighet att låna som ibland innebär att det går litet vilt till – dvs. att det finns personer som tar större lån än de borde göra med hänsyn till inkomsten. I stort sett tror jag att detta är en övergående historia och att det är någonting som sammanhänger med att det är en ny situation.

När det gäller företagens vinster säger Lars-Ove Hagberg: Ja, men företagen har ju inte investerat något. Om Lars-Ove Hagberg studerar de uppgifter som finns tillgängliga och som är de enda som man har anledning att betrakta, finner han att just industrins investeringar har ökat mycket kraftigt från 1982 och framåt. Det rör sig om ca 40 %. Vi kan alltså inte säga någonting annat än att vi har haft en utveckling som gynnat just investeringar – och därmed även sysselsättningen och en produktionsökning som framöver ger ett realt innehåll när det gäller löntagarna. Det är väldigt viktigt att komma ihåg detta.

Sedan skulle jag vilja säga följande beträffande 1988. Jag tycker att det

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

*Om låglönesatsning i
avtalsrörelsen*

kunde finnas anledning att notera att man kanske inte skall dra alltför stora växlar i fråga om 1988 och 1988 års produktivitetsökningar. Vi befinner oss i en situation som är ganska så bekymmersam – om vi i ett internationellt perspektiv ser till vad som kan inträffa i händelse av en ekonomisk kris i vår omvärld.

Talmannen anmälde att Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1987/88:44, 51 och 52 till skatteutskottet

14 § Föredrogs och hänvisades
Förslag
1987/88:7 till konstitutionsutskottet

15 § Anmälades och bordlades
Propositionerna
1987/88:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret
1987/88
1987/88:37 om ett nytt plan- och bostadsverk
1987/88:48 om beräkning av låneunderlag för bostäder m. m.
1987/88:49 om förbud mot radarvarnare
1987/88:55 om förseningsavgifter m. m.
1987/88:56 om tillämpning av dubbelbeskattningsavtalet mellan Sverige och
Schweiz
1987/88:61 om ändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen med anledning
av äktenskapsbalken, m. m.
1987/88:63 om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen, m. m.
Skrivelsen
1987/88:53 med redogörelse för telefonavlyssning vid förundersökning i
brottmål under år 1986

16 § Anmälades och bordlades
Förslag
1987/88:8 Fullmäktiges i riksgäldskontoret hemställan om medel på tilläggs-
budget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88, m. m.

17 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av proposition 1987/88:21 om ändring i vallagen, m. m.

1987/88:K7 av Anita Johansson (s)

1987/88:K8 av Per-Olof Strindberg (m)

1987/88:K9 av Birgit Friggebo m. fl. (fp)

med anledning av proposition 1987/88:14 om ändring i brottsbalken (grov misshandel och grov stöld)

1987/88:Ju5 av Bengt Harding Olson (fp)

med anledning av proposition 1987/88:26 om ändring i rättegångsbalken (advokatfrågor)

1987/88:Ju6 av Allan Ekström (m)

med anledning av proposition 1987/88:9 om godkännande av konventionen om upprättande av det multilaterala investeringsgarantiorganet, m. m.

1987/88:U1 av Lars Werner m. fl. (vpk)

18 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1987/88:4 om vissa kyrkliga frågor

1987/88:5 om datafrågor (prop. 1986/87:116)

1987/88:6 om riksdagens ombudsmäns och justitiekanslerns ställning som åklagare, m. m. (prop. 1986/87:160)

1987/88:7 om justitieombudsmännens redovisning av sin verksamhet till 1987/88 års riksdag (redog. 1987/88:1)

1987/88:8 om ändring i lagen om biskopsval (prop. 1987/88:12)

Finansutskottets betänkanden

1987/88:1 om bedömningen av den ekonomiska utvecklingen 1987, 1988 och 1989 (skr. 1987/88:30)

1987/88:2 om allmänna arvsfonden (prop. 1986/87:164)

Skatteutskottets betänkande

1987/88:3 om ny tullagstiftning (prop. 1986/87:166)

Justitieukskottets betänkande

1987/88:3 om huvudförhandling i brottmål efter rättspsykiatrisk undersökning

Lagutskottets betänkanden

1987/88:1 om översyn av reglerna angående sakrättsligt skydd mot säljarens borgenärer

1987/88:2 om översyn av trafikskadelagen m. m.

1987/88:3 om leasing

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Meddelande om interpellationer

Utrikesutskottets betänkanden
1987/88:2 om situationen i Afghanistan
1987/88:3 om Västra Saharas självständighet

Socialutskottets betänkanden
1987/88:1 om sexuellt överförbara sjukdomar m. m.
1987/88:2 om vissa abortfrågor
1987/88:4 om genteknik m. m.

Kulturutskottets betänkande
1987/88:1 om vissa kulturminnesvårdsfrågor

Utbildningsutskottets betänkanden
1987/88:4 om ämnet religionskunskap i grundskolan
1987/88:5 om betygen i skolan

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1987/88:1 om statlig personalpolitik
1987/88:2 om semester
1987/88:3 om arbetstid
1987/88:4 om arbetsrättslig beredskapslag (prop. 1986/87:165)

19 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 30 oktober

1987/88:86 av *Karl Erik Olsson* (c) till jordbruksministern om villkoren för förvärv av jordbruksfastigheter:

I våras antog riksdagen ett förslag om en ändring av jordförvärvslagen. I propositionen anförde jordbruksministern att hans förslag tog sikte på att lagen skall slå vakt om familjelantbruket, främja skogsbrukets rationalisering, begränsa juridiska personers förvävrätt samt göra det möjligt att i glesbygder ta till vara sysselsättningsmöjligheterna i jord- och skogsbruket.

Inte minst det senare syftet har livligt diskuterats under det senaste året och bl. a. har centerpartiet i motioner framfört att man borde öka möjligheten att både inneha och förvärva mindre jordbruk. Den nya lagen innebär också en omsvängning genom att rationaliseringsmålet något trängs tillbaka och i stället lyfter man fram betydelsen av att värna om sysselsättning och bebyggelse på landsbygden.

En annan fråga som diskuterats under lång tid är lämpligheten av en så hård prisprövning i samband med förvärv av jordbruksfastigheter som den tidigare lagen innebar.

I propositionen föreslogs därför en ändring av prisprövningen. I den tidigare lagen skulle förvärvstillstånd vägras om köpeskillingen eller annan

ersättning inte endast obetydligt översteg egendomens värde med hänsyn till dess avkastning och övriga omständigheter. Propositionens lagförslag var att förvärvstillstånd får vägras om det är uppenbart att köpeskillingen eller annan ersättning avsevärt överstiger egendomens marknadsvärde. Därtill föreslog jordbruksministern i propositionen att bestämmelsen om att förvärvstillstånd skall vägras om det kan antas att förvärvet sker huvudsakligen för kapitalplacering skulle utgå.

I motion med anledning av propositionen framförde vi från centerpartiet att prisprövningen inte bör relateras till marknadsvärdet – som är ett relativt begrepp – och som kan variera från tid till annan. Priset bör i stället bedömas med utgångspunkt i fastighetens värde med hänsyn till dess avkastning och övriga omständigheter. Vi ansåg också att de tidigare bestämmelserna för att motverka kapitalplacering skulle finnas kvar i lagtexten.

Jag vill här framhålla att jordbruksutskottet gjorde ett uttalande som har betydelse för lagens tillämpning: "I anslutning till yrkandet i motion Jo156 om bibehållande av kapitalplacering som en särskild avslagsgrund får utskottet anföra följande: Ett av huvudsyftena med jordförvärvslagstiftningen är att stärka sambandet mellan brukande och ägande. Av motiveringen i propositionen framgår att även den reviderade priskontrollbestämmelsen är avsedd att motverka köp som görs i kapitalplaceringssyfte. I likhet med jordbruksministern vill utskottet framhålla att denna bestämmelse inte är den enda som motverkar kapitalplaceringar som strider mot lagens syfte. Av särskild betydelse är de begränsningar som enligt 5 § gäller för förvärv av juridiska personer samt de krav på bosättning, brukande och yrkeskunskaper som gäller enligt 6 §. Utskottet konstaterar således dels att det framlagda lagförslaget inte innebär någon ändrad syn på förvärv i kapitalplaceringssyfte, dels att jordförvärvslagen även framgent ger möjlighet att förhindra sådana förvärv."

Av detta framgår således att riksdagsbeslutet om ändring i jordförvärvslagen inte innebär någon ändrad syn på förvärv i kapitalplaceringssyfte. Avsikten att motverka sådana förvärv är densamma som i den tidigare jordförvärvslagen.

Vad beträffar frågan om att relatera hela prisprövningen till marknadsvärdet i stället för till bruksvärdet gjorde också jordbruksutskottet ett uttalande: "Vad beträffar tolkningen av begreppet 'egendomens marknadsvärde' vilken berörts bl. a. i motionen Jo156 vill utskottet i likhet med jordbruksministern framhålla att fastighetens värde bör bedömas med hänsyn till samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Utskottet instämmer i synpunkterna i motion Jo156 så till vida att marknadsvärdet för de minsta jordbruksfastigheterna kan vara mer beroende av t. ex. villapriserna på orten och mindre av jordbruks- och skogsdelens avkastningsvärde. När det gäller större enheter såsom familj jordbruken måste enligt utskottets mening fastighetens avkastningsvärde i betydligt högre grad påverka bedömningen av marknadsvärdet."

I en promemoria från lantbruksstyrelsen daterad den 25 juni 1987 konstateras beträffande högt pris och kapitalplacering som grund för vägran om förvärvstillstånd följande: "Det framgår vidare att någon risk för allmän osund prisutveckling för närvarande inte anses föreligga, varför avslag av

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Meddelande om interpellationer

denna anledning inte bör förekomma förrän förhållandena i detta avseende ändras. Avslag bör därför endast förekomma då både högt pris och kapitalplacering samtidigt är för handen. Detta innebär att avslag enligt 4 § första stycket 4 åtminstone i ett inledningsskede bör förekomma i få fall.”

Jordförvärvslagen i dess nuvarande form har nu varit i tillämpning i fyra månader. Detta kan anses som en kort tid för att bedöma effekterna av den nya lagen. På många håll har emellertid förvärv skett och förvärvstillstånd lämnats av lantbruksnämnderna som har inneburit avsevärda prisstegringar i förhållande till de priser som accepterades vid tillämpning av den gamla lagen. Vid tillämpningen av den gamla prisprövningsregeln var det normalt att priserna kunde överstiga fastighetens taxeringsvärde med 20–40 %. Många förvärv har nu accepterats där priset har varit mångdubbelt högre än fastighetens taxeringsvärde. Det är också uppenbart att köpeskillingen i flera fall avsevärt överstigit egendomens marknadsvärde om hänsyn skall tas till fastighetens avkastningsvärde på det sätt som jordbruksutskottet uttalat i sitt betänkande 1986/87:24. För familj jordbrukaren som skall skapa sitt uppehälle på jordbruket är en snabb prisstegring på jordbruksfastigheterna till stor skada. Det blir också allt svårare för familj jordbrukarna att konkurrera om jordbruken med andra grupper med större tillgång och kapital. En sådan utveckling kan inte anses vara i överensstämmelse med det syfte som har angetts för jordförvärvslagen.

Mot bakgrund av det anförda vill jag ställa följande fråga till jordbruksministern:

Vilka åtgärder avser jordbruksministern vidta för att tillse att riksdagens beslut om ny jordförvärvslag följs så att en osund prisstegring på jordbruksfastigheter och förvärv i kapitalplaceringssyfte motverkas?

den 2 november

1987/88:87 av *Alf Svensson* (c) till miljö- och energiministern om freonutsläppen:

”Ögon och bar hud måste skyddas från direkt solstrålning under vårmånaderna. Trots försiktighetsåtgärder kommer hudcancerfrekvensen att öka dramatiskt. Också växter och djur blir skadade.”

Det möjliga framtidsscenarioet varnar Henning Rodhe och Ivar Isaksen, professorer i meteorologi vid universitetet i Stockholm resp. Oslo, i en artikel i Dagens Nyheter den 9 oktober.

Ozonskiktet, det filter som skyddar jorden mot solens cancerframkallande ultraviolettera strålning, bryts ner i en allt snabbare takt. Över Antarktis har forskare kunnat konstatera att ett ”hål” i ozonskiktet har uppstått. Tecken tyder också på att ozonskiktet över hela norra halvklotet förtunnats. Det finns anledning att befara att hudcancerfrekvensen kraftigt kommer att öka.

Utsläppen av freoner anses allmänt vara huvudorsaken till att ozonskiktet förtunnas. Det är därför angeläget att allt görs för att minska användningen av freoner. År 1979 förbjöds användningen av freoner, i stort sett, som drivgas i sprayflaskor. Det medförde en halvering av freonanvändningen i Sverige. I dag är den årliga användningen knappt 5 000 ton i vårt land, vilket

mötsvarar ca 0,7 % av freonförbrukningen i världen.

Användningsområdet för freoner är omfattande. Det sträcker sig från värmepumpar, kylanläggningar, skumplast, isoleringsmaterial i hus och väggar, till äggkartonger och hamburgerförpackningar. Med tanke på att så gott som all freon som används, så småningom läcker ut som gas i atmosfären med de konsekvenser detta medför, borde användningen av freon förbjudas.

Under senare tid har freonutsläpp uppmärksammats i Västerås där ASEA önskade tillstånd för utsläpp av 2 ton freoner per år. Sedermera framkom uppgifter om att Gambro i Lund, uppenbarligen med länsstyrelsens goda minne, släppte ut omkring 50 ton per år. I Jönköpings län finns två företag som tillsammans släpper ut omkring 315 ton. Jönköpings län är ändock inte det län som har störst freonutsläpp. Största enskilda utsläppet står Electrolux i Mariestad för.

Enligt uppgifter i Dagens Nyheter den 1 november släpps ca 4 500 ton freoner ut per år. Enligt samma artikel har länsstyrelserna endast kännedom om ca 2 500 ton.

Statsrådet Birgitta Dahl har riktat kritik mot länsstyrelsernas naturvårdsenheter och deras insatser i kampen mot freonutsläppen. Detta trots att statsrådet måste vara väl medveten om att länsstyrelserna lider av svår resursbrist vilket närmast omöjliggör en tillsynsverksamhet värd namnet.

Som en effekt av denna kritik har bl. a. naturvårdsenheten i Kalmar län tillskrivit miljö- och energiminister Birgitta Dahl. De skriver bl. a.:

”- Vålvilliga regeringar löser inte problem enbart genom att skapa lagar. Glappet mellan dina ambitioner och våra resurser att ta itu med uppgifterna har blivit för stort. Vi har inte en chans att sköta rutinarbetet på det sätt du förväntar dig om vi samtidigt skall bevaka och ingripa mot nya miljöhot.”

Personalen i Kalmar skriver vidare:

”- Du Birgitta Dahl, vad trevligt att du intresserar dig för vad vi gör på naturvårdsenheten. Du tycker att vi gör fel saker, är för slappa och gör för lite. Vi kan hålla med om det sista. Nu vill du att vi ska släppa vad vi har för händer för att ta itu med freonerna. Om vi inte blir fler som jobbar måste du tala om för oss vad vi ska avstå från att syssla med.”

Enligt radions Miljömagasinet lämnar nu en lång rad av naturvårdsenheternas handläggare sina tjänster och en starkt bidragande anledning är bristen på stöd från statsmakterna.

Det är dålig ekonomi att skära ner naturvårdsverkets och länsstyrelsernas möjligheter att fullgöra de uppgifter som riksdagen ålagt dem. Miljötillsynen måste enligt kds uppfattning få de resurser som behövs för en effektiv tillsyn och undantas från schablonmässiga besparingar. Detta har föreslagits i en motion i samband med riksdagens allmänna motionstid både 1986 och 1987. Enligt kds bör länsstyrelsernas naturvårdsenheter förstärkas med i snitt tre handläggare per länsstyrelse.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga energi- och miljöministern:

1. Hur stora är de sammanlagda freonutsläppen i Sverige?
2. Vet statsrådet exakt var utsläppen sker?
3. När kan vi vänta en lag som innebär förbud mot freonanvändning?

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Meddelande om interpellationer

4. Avser statsrådet att ta initiativ till en lag som ålägger alla företag som använder freon att anmäla detta till resp. länsstyrelse?
5. Avser statsrådet att vidta omedelbara åtgärder för att ge naturvårdsenheterna resurser för att klara av sina uppgifter?

1987/88:88 av *Margó Ingvardsson* (vpk) till socialministern om administrationen av de statligt anställdas sjukskrivningsärenden:

Handläggningen av de statligt anställdas sjukskrivningsärenden under de första 14 sjukskrivningsdagarna flyttades år 1985 från försäkringskassan till arbetsgivarna. Därmed skall den statliga arbetsgivaren själv svara för sjukkontroll, rehabilitering, infordra läkarintyg och pröva frågan om läkarintyg skall infordras redan från första sjukdagen.

Försäkringsanställdas förbund har genom en enkätundersökning vid lokalkontor runt om i landet fått uppgifter som visar att det finns farhågor för att statligt anställda kan utsättas för särbehandling genom den s. k. A-inträdesadministrationen.

Det finns t. ex. uppgifter om att arbetsgivarna inte alls bedömer sjukpenningrätten. När försäkringskassan får ta över ärendet efter 14 dagars sjukskrivning saknas ofta bl. a. diagnosen på läkarintyget, något som är nödvändigt för bedömningen av rätten till sjukpenning. Enkätsvaren visar också att det är troligt att många arbetsskador inte uppmärksammas av arbetsgivarnas handläggare.

Försäkringskassan får inte heller samma möjligheter att tidigt uppmärksamma behovet av rehabiliteringsinsatser för statligt anställda som för de sjukfall som handläggs direkt av försäkringskassan.

Med hänvisning till det anförda frågar jag socialministern:

1. Kommer regeringen att begära en utvärdering av den nya A-inträdesadministrationen?
2. Kommer regeringen att vidta några åtgärder om det visar sig att statligt anställda särbehandlas genom överflyttningen av deras sjukskrivningsärenden från försäkringskassan till arbetsgivarna?

1987/88:89 av *Görel Bohlin* (m) till utbildningsministern om Danshögskolans lokalproblem:

Dansens betydelse för barns utveckling har alltmer uppmärksammats på senare år. Danshögskolans intensiva arbete för att nå ut med detta viktiga budskap börjar också bära frukt. En rad psykologer, socionomer och kulturarbetare har härvidlag bidragit. Danshögskolan har i samarbete med Stockholms kommun, förskollärarseminarierna och Kommunförbundet också startat försöksverksamheter med pedagogiskt ledd dans i förskola och skola. Danshögskolan har initierat och bekostat forskning om barn och dans.

Inte undra på om utbildningen då blir alltmer efterfrågad och om utbildningen kräver alltmer utrymme. Danshögskolan har för trånga lokaler och så även Dramatiska institutet, som i sin tur gärna vill ha Danshögskolans lokaler och därför sökt få fram förslag till andra sådana. Det förslag som presenterats, magasin 3 vid Frihamnen, är emellertid inte acceptabelt ur

framför allt lägessynpunkt. Området är mycket trafikerat av alla möjliga och omöjliga fordon som kör i alla möjliga och omöjliga riktningar. Kvällstid är området mörkt och skrämmande. Fartyg ligger vid lastkaj ett par dygn, och besättningarna söker sig från och till hamnområdet. Även andra personer mer eller mindre sysselsatta dväljs där. Flera silor sprider damm i luften omkring magasinsbyggnaderna, damm som den som dansat och svettats drar in i lungorna i större mängder.

Kvällstid skall stora grupper barn i olika åldrar, från de riktigt små till dansträningsgrupperna i 9–10-årsåldern, företrädesvis flickor, till danslokaler för att träna.

Skolans ledning känner desperation inför höstens och vårens arbete. Trängseln är redan nu bitvis olidlig. Samtidigt ses alternativet med magasinlokal i frihamnen som helt oacceptabelt med tanke på läge och på de stora grupper små barn som måste ta sig till lokalerna.

Jag känner till att utbildningsministern besökt Danshögskolan m. fl. högskolor och informerat sig bl. a. om lokalproblemen och frågar därför:

Vad anser utbildningsministern nu måste göras för att klara Danshögskolans m. fl. lokalproblem och när kan lämplig åtgärd tänkas komma till stånd?

1987/88:90 av Görel Bohlin (m) till kommunikationsministern om bränsletransporterna i Stockholmsområdet:

Ett flertal tankbilsolyckor har inträffat i Sverige i år. I Stockholmsområdet betyder en havererad tankbil ofta, förutom eventuella personskador, kraftiga miljöskador och trafikproblem. Miljöskador och trafikproblem samverkar i förvärrandet av en uppkommen risksituation.

Mer än 2 600 miljoner liter bensin, diesel- och brännolja transporteras varje år i gatutrafiken i centrala Stockholm. Merparten av bränsletransporterna går från Värtan, och det betyder att de flesta tankbilarna rullar Lidingövägen och Valhallavägen, där också en olycka inträffat.

En av Stockholmsregionens absolut största oljekonsumenter är Arlanda flygplats. Via Lidingövägen, Valhallavägen och E 4-an mot Arlanda går dagligen bortåt 40 stycken 24-metertransporter.

Inne på Arlandaområdet utgör givetvis de många och farliga transporter stora risker. De depåer som är målet för transporter har placerats så nära flygtrafikledningsbyggnaden som 25–30 meter. En olycka med brand i närheten av denna slår obönhörligen ut hela flygplatsen. De känsliga datorerna förstörs på kort tid, och en omfattande olycka betyder att de flygledare som tjänstgör i tornet är fångade i en fälla.

I Sigtuna kommun har diskuterats möjligheten att genom en pipeline från Värtan till Arlanda minimera antalet transporter. Ett projekt med detta syfte lär ha förelagts kommunikationsministern.

Hur ser kommunikationsministern på möjligheten att genomföra ett sådant projekt?

1987/88:91 av Görel Bohlin (m) till försvarsministern om radio- och TV-sändningars sårbarhet:

Den 5 september 1987 slogs under ca 30 minuter hela Sveriges radio- och TV-sändningar ut. Orsaken påstods vara ett tämligen enkelt överföringsfel i Kaknästornet, som är central för all sändning. Lång tid efteråt kvarstod emellertid frågetecken beträffande orsaken till felet.

Oavsett om försvaret har andra informationskanaler, innebär en utslagning av dessa mediakanaler via Kaknästornet, att allmänheten under en tid inte kan nås. Kaknästornet är således en viktig och ytterligt sårbar del i vårt informationsnät och vårt försvar.

Vad skulle ett sabotage på Kaknäsanläggningen betyda för vår beredskap?

Vad ämnar försvarsministern vidta för åtgärder för att säkerställa alternativa informationskanaler?

den 3 november

1987/88:92 av *Bertil Måbrink* (vpk) till utrikesministern om de politiska förhållandena i Korea:

Koreanska halvön är ett av de områden där politiska spänningar och militära rustningar har hållits vid liv under hela efterkrigstiden.

Koreakriget, 1950–1954, lämnade efter sig ett land i ruiner med sönderslagna städer och samhällen och hundratusentals människor hemlösa och på flykt.

Resultatet av kriget blev också att Korea är delat i två stater, där gränsen utgörs av en militär uppladdning av enorma mått.

I södra Korea befinner sig USA med militära trupper och har dessutom stationerat stora mängder kärnvapen riktade mot norra Korea.

Dagligen sker militära incidenter vid gränsen. Sydsidan och USA har med jämna mellanrum igångsatt stora militära manövrar, som på den andra sidan uppfattats som hot och bevis på bristande vilja att föra avspänningssträvandena på halvön framåt. Nu senast har USA och de sydkoreanska myndigheterna beslutat förlägga styrkor ur USA:s Stilla Havss-flotta längs de sydkoreanska kustvattnen och ytterligare intensifiera de gemensamma militära "Team Spirit"-övningarna under förevändning av "tryggt genomförande" av 1988 års olympiad.

Demokratiska folkrepubliken Koreas regering har vid ett flertal tillfällen lagt fram förslag om avspänning på den koreanska halvön. Nu senast ett förslag om massiv stegvis militär reduktion i avsikt att inleda en avgörande fas för att minska spänningarna på den koreanska halvön.

Förslaget har följande innebörd:

1. Den militära balansen mellan norra och södra Korea bibehålls genom att de resp. väpnade styrkorna reduceras, inte genom att de ökas.
I enlighet med denna princip måste nord och syd skära ned sina väpnade styrkor i tre etapper från 1988 till 1991, och de bör bibehålla väpnade styrkor på mindre än 100 000 man vardera från 1992.
2. Med den stegvis militära nedskärningen av nord och syd måste också de USA-trupper som är stationerade i södra Korea stegvis dras bort, och då de militära styrkorna i nord och syd har reducerats till 100 000 bör

Förenta Staterna dra bort alla sina styrkor inkl. kärnvapen och montera ned sina militära baser i södra Korea.

3. Norra och södra Korea bör hålla varandra informerade om hur deras militära nedskärning fortskrider och offentliggöra det för världen, och Förenta Staterna bör underrätta vår sida om framstegen i dess truppbortdragande och offentliggöra det för världen.

De neutrala nationernas övervakningskommission som nu är stationerad i Panmunjom måste genomföra stegvis inspektion för att bekräfta den militära nedskärningen i norra och södra Korea och bortdragandet av USA:s trupper.

4. Den demilitariserade zonen längs den militära demarkationslinjen skall omvandlas till en fredszon där de neutrala nationernas inspektionsstyrka skall stationeras för att förhindra den möjliga faran av väpnad konflikt och bevara freden under perioden av och efter den militära nedskärningen i nord och syd.
5. Multinationella nedrustningsförhandlingar skall hållas i Genève i mars 1988 med deltagande av norra och södra Korea och Förenta Staterna som de berörda parterna och av Polen, Tjeckoslovakien, Schweiz och Sverige, medlemmar av de neutrala ländernas övervakningskommission, som observatörer för diskussion av sådana frågor som bortdragande av de väpnade styrkorna från den koreanska halvön och verifikation av detta, omvandlande av den demilitariserade zonen längs den militära demarkationslinjen till en fredszon, ökande av de neutrala nationernas övervakningskommissions auktoritet, organiserande av en neutrala nationernas inspektionsstyrka och dess utstationering.

Spänningarna på den koreanska halvön berör inte enbart länder och folk i denna region. Den berör också vårt land. Kärnvapenhotet är en påtagbar realitet på den koreanska halvön. En utlösning av dessa vapen kommer också att få konsekvenser i vår del av världen.

Förslaget från Demokratiska folkrepubliken Korea om skapandet av kärnvapenfri zon på den koreanska halvön förtjänar ett aktivt stöd från den svenska regeringen. De konkreta förslag som framlagts av Demokratiska folkrepubliken Koreas regering bör inte förtigas.

Jag vill fråga utrikesministern:

1. Hur ser regeringen på förslaget om att göra koreanska halvön till en kärnvapenfri zon?
2. Hur ser regeringen på förslaget från Demokratiska folkrepubliken Koreas regering om massiv stegvis militärreducering?
3. Hur ser regeringen på förslaget om den neutrala övervakningskommissionens – där Sverige ingår – utökade mandat i de olika faserna för att garantera den militära nedskärningen på den koreanska halvön?

den 4 november

1987/88:93 av *Bertil Måbrink* (vpk) till utrikesministern om kärnvapennedrustning:

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Meddelande om interpellationer

Allt talar nu för att USA och Sovjetunionen kommer att underteckna ett avtal om att avskaffa sina landbaserade medeldistansmissiler.

Detta är i så fall ett konkret exempel på ett första litet steg mot verklig nedrustning. Trots att det endast rör sig om ungefär 3–4 % av det sammanlagda antalet kärnvapen så är det ändå en framgång för alla de krafter som energiskt har arbetat för att åstadkomma påbörjandet av nedrustning.

Men det finns andra oroväckande tecken i samband med detta INF-avtal, och det är risken för en upprustning av kärnvapen till havs. Om detta inte förhindras innebär det, inte minst för de nordiska länderna, en ökad spänning. Denna marina kärnvapenupprustning måste förhindras.

Bl. a. av denna anledning bör generalsekreterare Gorbatsjovs tal och konkreta förslag i Murmansk, gällande begränsningar på den militära sidan och utveckling av samarbetet på den civila sidan, mötas med förslag om förhandlingar.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Vilka bedömningar och slutsatser har den svenska regeringen gjort med anledning av det sovjetiska förslaget såsom det framlades av generalsekreterare Gorbatsjov i Murmansk?

den 9 november

1987/88:94 av *Pär Granstedt* (c) till miljö- och energiministern om föroreningsmätningarna i Östersjön:

Miljösituationen i Östersjön med Bottenhavet och Bottenviken blir allt mer allvarlig. Havsdöden sprider sig till allt större områden. Förekomsten av olika typer av miljögifter ger anledning till stor oro.

Situationen i Östersjön är oacceptabel ur allmän miljösynpunkt. En försämrad miljösituation i Östersjön kan dessutom få allvarliga ekonomiska konsekvenser genom att fisket drabbas.

Även om det finns tillräckligt många rapporter för att konstatera att Östersjön har betydande miljöproblem är kunnandet om miljöutvecklingen där fortfarande otillfredsställande. För att få underlag för en kraftfull miljöåtgärdsplan i Östersjön, Bottenhavet och Bottenviken krävs betydande forskningsinsatser.

Mot denna bakgrund är det orande och anmärkningsvärt att SMHI:s mätningar i området nu upphör på grund av brist på medel. Forskningsfartyget *Argos* kan inte längre användas. Vissa mätningar som måste genomföras på grund av internationella åtaganden avses att genomföras med finsk hjälp. Situationen är ytterst anmärkningsvärd inte minst mot bakgrund av att regeringen har aviserat ett aktionsprogram mot föroreningarna i Östersjön.

Att denna situation skulle kunna uppstå uppmärksammades redan i somras. Efter skarpa reaktioner gjorde regeringen uttalanden som tolkades som att miljömätningarna skulle säkerställas.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till miljö- och energiministern:

På vad sätt avser regeringen att tillse att miljömätningarna i Östersjön, Bottenhavet och Bottenviken kan genomföras minst i den omfattning som tidigare planerats?

1987/88:95 av *Pär Granstedt* (c) till bostadsministern om arbetsplatsutbyggnaden i Stockholmsregionen:

Utbyggnaden av kontorsarbetsplatser i Stockholmsregionen är för närvarande oerhört snabb. Kontorshus med en sammanlagd yta av ca 3 000 000 kvadratmeter, motsvarande 300 Hötorgshus, är under byggnad eller planeras för de närmaste åren. Investeringskostnaderna uppskattas till 30–40 miljarder kronor.

Utbyggnaden sker inom mycket begränsade områden. Huvuddelen är koncentrerad till regionens mest centrala delar – centrala Stockholms kommun och närförorter. Till det kommer ett antal utbyggnader på linjen Stockholm–Arlanda. Totalt kommer detta att leda till inte bara en kraftig ökning av antalet arbetsplatser i Stockholmsregionen, utan också en ökad koncentration av arbetsplatserna inom regionen.

Utvecklingen inger allvarlig oro ur miljösynpunkt. Den förutsätter en fortsatt befolkningstillväxt i Stockholmsregionen med det exploateringsstryck i olika avseenden som detta medför. Trycket på trafikapparaten kommer att öka starkt som en följd både av den allmänna tillväxten och av den ökade koncentrationen. Det finns inget som tyder på att kollektivtrafiken kommer att kunna svälja detta ökade resebehov. Resultatet blir i stället en ökande bilism, i synnerhet i innerstaden och andra centrala delar av regionen.

Bilismen utgör redan i dag en av Stockholmsregionens viktigaste miljöproblem. Trafiken är en dominerande källa till försurningsproblem och till luftföroreningar i övrigt. Redan i dag räknar man med att hälften av all skog i Stockholmsregionen har försurningskador. Stora kulturhistoriska förluster görs när bl. a. sandstensornament från tidiga stadsbyggnadsepoker vittrar sönder. Luften är redan nu direkt hälsovådlig på många håll i Stockholmsregionen och situationen förvärras under rusningstid och vid ogynnsam väderlek.

Det är nödvändigt att bilismen, i synnerhet i de centrala delarna av Stockholmsregionen, minskar. För närvarande försiggår i stället en stark ökning och om inga särskilda åtgärder vidtas kommer denna ökning av allt att döma fortsätta i rask takt. För att vända utvecklingen krävs i första hand en förbättrad kollektivtrafik och det kan också bli nödvändigt med restriktiva åtgärder som t. ex. avgifter. Minst lika viktigt är dock en samhällsplanering som håller tillbaka behovet av pendelresande. Utbyggnaden av arbetsplatser får inte ske i en sådan takt att inte kollektivtrafiken och byggande av närbelägna bostäder kan hänga med. Kravet att bibehålla värdefulla grönområden är en annan viktig begränsning. Den utbyggnad av arbetsplatser som ändå sker måste fördelas över Stockholmsregionen så att den leder till en minskning av resebehovet i stället för en ökning.

De miljöproblem som skapas av biltrafikens utveckling i Stockholmsregionen är av en så stor omfattning att de inte kan betraktas som en enbart lokal eller regional angelägenhet. Också regeringen måste ta sin del av ansvaret.

Meddelande om frågor

Det stopp för byggande av annat än bostäder som infördes innebär ingen lösning på det långsiktiga problemet. I stället krävs en kombination av åtgärder som inkluderar regionalpolitiska insatser för att lätta exploateringstrycket i Stockholmsregionen, en medveten styrning av nya arbetsplatsprojekt bort från de redan mest överhettade delarna av regionen och en samplanering mellan arbetsplatsutbyggnad, utbyggnad av kollektivtrafiken och bostadsbyggandet. Här krävs insatser av såväl stat som landsting och berörda kommuner.

Med anledning av det anförda ställer jag följande fråga till bostadsministern:

Vilka initiativ avser regeringen att ta för att få till stånd en utveckling av arbetsplatsutbyggnaden i Stockholmsregionen som är förenlig med viktiga miljökrav såsom bevarande av värdefulla grönområden och minskande luftföroreningar från bl. a. bilismen?

1987/88:96 av *Anita Bråkenhielm* (m) till utrikesministern om förtroendeskapande åtgärder på det marina området:

De nordiska länderna har valt skilda säkerhetspolitiska lösningar. Det samspel som råder mellan dessa anses verksamt bidra till minskad stormaktsnärvaro och till stabilitet i det nordiska området.

Traditionellt respekterar vi också varandras olika säkerhetspolitiska linjer, och formaliserat samarbete finns ej på det säkerhetspolitiska området.

Trots detta förekommer i olika sammanhang informella kontakter, och gemensamma nordiska initiativ tas t. ex. i FN i frågor som har med nedrustning och säkerhetspolitik att göra. En ämbetsmannagrupp har tillsatts för att se på frågorna kring problemkomplexet kärnvapenfri zon i Norden.

Vilka initiativ har från svensk sida tagits, och vilka ämnar utrikesministern ta, för att det allt viktigare problemkomplexet om marina stridskrafter och förtroendeskapande åtgärder på det marina området också skall belysas i ett nordiskt sammanhang?

20 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 3 november

1987/88:112 av *Gunnar Thollander* (s) till kommunikationsministern om godstrafiken på järnvägssträckan Orrskog–Söderfors:

Enligt SJ:s marknadsavdelning i Stockholm så diskuteras nu en avveckling av bandelen Orrskog–Söderfors.

Denna järnväg, ca 1 mil lång, används i dag för godstransporter till och från stålföretaget Kloster Speedsteel AB.

Till Söderfors transporteras legeringsmaterial, skrot och tegel, och från

Söderfors levereras färdigt stål. Vid en nedläggning av denna järnväg måste godstransporterna läggas över till landsväg, vilket ekonomiskt får direkta negativa effekter för en industri i en redan förut hårt strukturerad region.

Avser kommunikationsministern att vidta några åtgärder för att förhindra SJ att genomföra denna ur regionalpolitisk synpunkt omöjliga åtgärd?

1987/88:113 av *Larz Johansson* (c) till utbildningsministern om behörigheten att undervisa i engelska i grundskolan:

Våren 1985 behandlade riksdagen regeringens proposition om en ny lärarutbildning (prop. 1984/85:22).

I samband därmed beslöt riksdagen att samtliga lärare för de tidigare årskurserna skulle ges kompetens att undervisa i engelska (UbU 1984/85:31, rskr. 366).

I en skrivelse till riksdagen (1986/87:163) har regeringen redovisat en utformning av den nya lärarutbildningen, som på denna punkt strider mot riksdagens beslut.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga till utbildningsministern:

Är regeringen beredd att ompröva sitt beslut angående engelska i lärarutbildningen?

1987/88:114 av *Anders Andersson* (m) till kommunikationsministern om telekommunikationerna i Bergslagen:

Bergslagsdelegationens uppdrag innefattar – enligt delegationens handlingsprogram – att arbeta för att utveckla bra kommunikationer på alla områden.

Frånvaron av modern teleteknik och en dålig telefonfunktion gör det över huvud taget inte möjligt för företaget att etablera sig i Fagersta, Norberg eller Skinnskatteberg.

Om delegationen skall kunna leva upp till vad som förväntas av densamma måste televerket vakna upp ur sin regionalpolitiska Törnrosasömn.

Vilka åtgärder är kommunikationsministern beredd att vidta för att förändra den nu rådande situationen?

den 4 november

1987/88:115 av *Erling Bager* (fp) till justitieministern om uppgifter om utbildning i Sydafrika av svenska polismän:

Enligt uppgift i massmedia har svenska polismän från Stockholmspolisens, Norrmalmsdistriktet, deltagit i utbildning i Sydafrika. Denna utbildning skulle enligt uppgift ha pågått under ett flertal år och strider helt mot de internationella strävanden som Sverige drivit mot Sydafrikaregimens apartheidpolitik.

I anledning härav vill jag fråga justitieministern:

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Avser justitieministern vidta några åtgärder med anledning av de ovan angivna uppgifterna?

Meddelande om frågor

1987/88:116 av *Siw Persson* (fp) till miljö- och energiministern om havsforskningen i Bottenhavet:

Sedan 1950-talet har man i Bottenhavet mätt vattenkvalitet. Mätningarna har gjorts på omkring 35 olika platser ute på öppet hav längs Norrlandskusten. Resultatet används som referensmaterial av fiskeristyrelsen, naturvårdsverket, länsstyrelserna och kommunerna. I år läggs havsforskningen ned på grund av räknefel på 850 000 kr. Trots begäran om ersättning har man inte fått några pengar.

I anledning av ovanstående vill jag fråga statsrådet:

Avser statsrådet att vidta några åtgärder med anledning av att SMHI planerar att lägga ned havsforskningen i Bottenhavet?

den 5 november

1987/88:117 av *Bertil Danielsson* (m) till industriministern om verksamheten vid Kalmar Verkstad:

60 man varslas om uppsägning vid Kalmar Verkstads AB, KVAB, där nyttillverkning och reparationer av järnvägsvagnar sker.

Orsaken till varslet är bl. a. att regeringen med sitt s. k. Kockumspaket har beslutat om att reparationer och ombyggnad av äldre järnvägsvagnar skall förläggas till Malmö.

De arbetstillfällena som räddas i Malmö leder till arbetslöshet i Kalmar. Dessutom riskeras yrkeskompetensen vid KVAB genom att yrkesskickliga arbetare försvinner.

Vad avser industriministern göra för att förhindra att varslen leder till uppsägning?

1987/88:118 av *Bengt Silfverstrand* (s) till miljö- och energiministern om miljöföreningarna i Öresund:

Miljöföreningarna i Öresund har ökat drastiskt sedan början av 1960-talet. Undersökningar under senare år visar på en akut syrebrist i stora bottenområden och allvarliga störningar i den marina faunan. Halterna av organiska miljögifter har ökat liksom kväve- och fosformängden.

Situationen i Öresund uppfattas av allt flera experter som så akut att skyndsamma åtgärder måste vidtas för att kraftigt begränsa de miljöstörande utsläppen från jordbruk, industrier och kommunala reningsverk.

Samtidigt behövs uppenbarligen ökad forskning om bl. a. effekterna av organiska miljögifter, samordning av de kunskaper som redan finns på området och fasta mätstationer i sundet.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga miljö- och energiministern:

Är miljö- och energiministern beredd att tillämpa samma typ av åtgärder inom Öresundsområdet som de vilka redan vidtagits inom andra särskilt

föreningens känsliga områden och samtidigt intensifiera samarbetet med Danmark för att komma till rätta med de svåra miljöproblemen?

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

den 6 november

Meddelande om frågor

1987/88:119 av *Stina Gustavsson* (c) till industriministern om företagens investeringsfonder:

I regeringens proposition 1984/85:115 angående regional utveckling och utjämning angavs vissa regionala avgränsningar. En sådan avgränsning utgjorde östra Småland omfattande åtta kommuner.

Enligt uppgift har nu investeringsfonderna i fem av dessa kommuner släppts fria.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga till industriministern:

Avser industriministern att vidta några åtgärder så att även företagen i angränsande kommuner får använda sina investeringsfonder?

1987/88:120 av *Alf Svensson* (c) till miljö- och energiministern om vattenföreningen i Vättern:

Miljöorganisationen Greenpeace har vid ett par tillfällen slagit larm om att vätterrödning innehåller höga halter av det extremt giftiga ämnet dioxin.

Nyligen rapporterades att undersökningar vid Umeå universitet visat att vätterrödning innehåller tio gånger högre halter av dioxin än det rekommenderade högsta värdet för daglig dos.

Den enda kända föreningens källan är Aspa bruk.

Vilka åtgärder ämnar miljö- och energiministern vidta?

1987/88:121 av *Erling Bager* (fp) till kommunikationsministern om postservicen i Göteborg:

Det har under en rad år förts en omfattande debatt om de statliga verkens servicenivå. Många exempel har under den senaste tiden visat på en alltför låg servicenivå från våra statliga monopolföretag. Oftast har det handlat om försämrade servicenivå i glesbygden. I dagarna har vi även fått ett exempel på försämrade postservice i Göteborg.

I samband med att postverket har flyttat sin centrala postsortering från Drottningtorget har möjligheten till en sen central brevinlämning kvällstid avsevärt försämrats.

I anledning av detta vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att den försämrade postservicen skall förbättras?

1987/88:122 av *Bengt Harding Olson* (fp) till justitieministern om påföljden för psykiskt störda lagöverträdare:

Den mest brutala brottsligheten som mord, våldtäkt och grov misshandel

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Meddelande om frågor

begås ofta av psykiskt störda personer. Ett särskilt aktuellt fall gäller en man som begått sexuella övergrepp mot barn och dömts 28 gånger främst till fängelse.

Vårt brottspåföljdssystem är uppenbarligen bristfälligt beträffande psykiskt störda lagöverträdare. Stark och berättigad kritik har också framförts från både experthåll och allmänhetens sida. Förbättringar är helt nödvändiga såväl från den enskildes som från samhällets synpunkt.

Emellertid dröjer förslag till ny lagstiftning. Inom regeringskansliet pågår arbete sedan 1984. I november 1986 utlovade dåvarande justitieministern förslag under våren 1987. Nu har enligt nuvarande justitieministern förslaget uppskjutits till tidigast under våren 1988.

Mot denna bakgrund vill jag fråga:

Är justitieministern beredd att vidta åtgärder för att påskynda ett lagförslag beträffande påföljd för psykiskt störda lagöverträdare?

1987/88:123 av *Birgitta Hambraeus* (c) till kommunikationsministern om upprustning av inlandsbanan:

Riksdagen har upprepade gånger markerat sitt stöd för inlandsbanan, bl. a. genom att anslå medel till upprustning. Turistsatsningen sommartid har varit mycket framgångsrik. Kommunerna längs banan engagerar sig och Sveriges "Transsibiriska järnväg" kan komma att bli alltmer betydelsefull för kontinenten.

Fr. o. m. i sommar kommer torv att transporteras från Sveg till Uppsala, delvis på inlandsbanan. Det innebär ett uppsving för näringslivet i Härjedalen och är positivt ur energiförsörjningssynpunkt.

SJ har emellertid aviserat att man tänker dra in två turer dagligen och sända passagerarna med landsvägsbuss i stället. Orsaken är att aldrig mer än ett tåg i taget tillåts befinna sig på linjen mellan Orsa och Sveg av säkerhetsskäl. En av de nedlagda stationerna behöver bemannas igen och en viss upprustning ske.

Enligt min åsikt bör SJ få de resurser som krävs för att inlandsbanan skall kunna utnyttjas bättre.

Är kommunikationsministern villig att föreslå riksdagen att anslå de medel som behövs för att inlandsbanan skall kunna trafikeras både med torvtåg och flera persontåg dagligen?

den 9 november

1987/88:124 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till socialministern om alkohol-lagstiftningen:

Länsstyrelsen har beslutat att dra in alkoholförsäljningstillståndet för Ove's rockklubb i Malmö, varigenom ett tjugotal anställda riskerar mista sina jobb.

Som skäl för åtgärden anförs att matförsäljningen är för liten jämfört med alkoholförsäljningen, att gäster har setts dricka öl direkt ur flaskan och att åhörare har bevittnat scenuppträdande sittande på golvet.

Med tanke på myndigheternas oförmåga att komma till rätta med andra krogar i Malmö, främst runt Möllevångstorget, där illegal alkoholserving enligt polisen går hand i hand med brottslighet, förefaller nämnda beslut egendomligt.

Är statsrådet beredd föreslå ändringar i alkohollagstiftningsreglerna så att dessa på ett bättre sätt blir förståeliga för allmänheten?

21 § Kammaren åtskildes kl. 15.04.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Olof Marcusson

Prot. 1987/88:19
9 november 1987

Meddelande om frågor